

Tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom

En kvalitativ studie av hvordan skolen, Pedagogisk psykologisk tjeneste og Statlig pedagogisk tjeneste erfarer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom

Johanne Tysseland

VEILEDER

Janaina Hartveit Lie

Universitetet i Agder, 2022

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for pedagogikk

«It takes a village to raise a child»

Forord

Det er mange personer som fortjener en takk i forbindelse med arbeidet med denne masteroppgaven. Først og fremst vil jeg utrette en stor takk til de ansatte i skolen, Pedagogisk psykologisk tjeneste og Statlig pedagogisk tjeneste som sa seg villig til å delta i studien og bidra med deres erfaringer. Uten dem ville ikke denne studien vært mulig å gjennomføre. Førstehåndserfaringer fra personer som jobber innen disse instansene er viktig å få frem. Dette fordi det vil kunne belyse hvordan dagens praksis av tverrfaglig samarbeid kan utvikles til å bli enda bedre. Jeg vil også utrette en stor takk til min veileder Janaina Hartveit Lie. Hun innehar en unik kunnskap innen det spesialpedagogiske feltet og akademisk skriving, som har vært til stor hjelp og støtte for meg i denne prosessen. En særskilt takk rettes også til mine fantastiske studievenninner som har stått i denne prosessen sammen med meg. Sammen med dem har dette masterprosjektet blitt betydelig enklere å gjennomføre. Både på bakgrunn av gode diskusjoner og råd, men aller mest fordi fellesskapet oss imellom har gjort skriveprosessen og lange dager på universitetet innholdsrike og fine.

Denne perioden har ikke bare bestått av dager med progresjon og god skriveflyt. Flere dager har vært fylt med både stress og fortvilelse. Til tross for dette har det vært givende å få muligheten til å tilegne seg kunnskap, og fordype seg i dette tema, noe som forhåpentligvis vil komme godt med i arbeidslivet. Jeg anser halvåret med masteroppgaven i sin helhet til å ha vært ekstremt lærerikt og meningsfullt. Samlet sett har det vært en spennende oppgave å utvikle. Til slutt vil jeg takke alle de fantastiske foreleserne og ansatte ved Universitetet i Agder som jeg har hatt gleden av å dele de fem siste årene på studiene med. Jeg sitter igjen med opplevelser jeg ikke ville vært foruten.

Johanne Tysseland

Kristiansand, mai 2022

Sammendrag

Denne studien undersøker følgende problemstilling: «*Hvordan erfarer skolen, PPT og Statped det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom?*». Formålet har vært å gi innsikt i hvordan ansatte fra ovennevnte instanser erfarer at denne praksisen fungerer.

Bakgrunnen for studien var en antagelse om et forbedringspotensial når det kommer til tverrfaglige samarbeid rundt elever med mindre kjente diagnoser eller utfordringer, slik som Tourettes syndrom. Hensikten var i den forlengelse å avdekke forbedringsområder og rette søkelys mot fremmede momenter. Dette for å kunne å gi et bilde av hvordan samarbeidet kan utvikles for å ivareta elevene på best mulig måte. Problemstillingen besvares på bakgrunn av empiri innhentet fra kvalitative forskningsintervjuer. Studiens utvalg består av til sammen seks informanter; to fra skolen, to fra Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) og to fra Statlig pedagogisk tjeneste (Statped).

Rent overordnet gir funnene fra studien en fremstilling av hvordan den generelle praksis oppleves å være av varierende kvalitet. Dette på bakgrunn av formelle rammer og kompetansen til den enkelte deltaker i samarbeidene. I form av utfordringer i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom ble følgende momenter fremhevet: Manglende involvering fra Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), rammene for etablering av samarbeid og manglende kunnskap og kompetanse. De momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom vises å være felles forståelse, kjennskap til eleven, relasjonsbygging og god struktur. Til slutt gir studiens resultater et bilde av at tverrfaglig samarbeid bidrar til forståelse og helhetlig perspektiv på eleven med Tourettes syndrom og dens vansker. Samtidig understrekes det hvordan godt tverrfaglig samarbeid er essensielt for ivaretagelse av elevene. Samlet sett gir studiens empiri en indikasjon på et forbedringsbehov når det kommer til tverrfaglig samarbeid, både generelt og for elever med Tourettes syndrom. I den forlengelse belyser resultatene hvorfor det er viktig å rette søkelys mot å forbedre denne praksisen, og gir innsikt i hvordan instansene kan bidra til å fremme utviklingen av gode tverrfaglige samarbeid for elever med Tourette.

Abstract

This research examines the following question: *«How does the school, PPT and Statped experience the interdisciplinary collaboration around students with Tourette syndrome?»*. The aim has been to provide insight into how employees from the organizations mentioned above experience the functioning of this practice. The background for the study was an assumption of potential for improvement when it comes to interdisciplinary collaboration around students with lesser-known diagnoses or challenges, such as Tourette syndrome. The purpose has in that extension been to uncover areas for improvement and aspects that promote good collaboration. In continuation of this, the aim is to shed light on how this collaboration can be developed so that it better serves its purpose, which is to take care of the students in the best possible way. The question in issue is answered on the basis of empirical data obtained from qualitative research interviews. The study consists of a total of six informants; two from the school, two from Educational and psychological counselling service (PPT) and two from State educational counselling service (Statped).

The results from the overall findings provide a presentation of how the general practice is perceived to be of varying quality based on the formal frameworks and the competence of the individual participant in the collaborations. The challenges that are emphasized in the interdisciplinary collaboration around students with Tourette syndrome appear to be the following: Lack of involvement from Psychiatric clinic for children and youth (BUP), the framework for establishing collaboration and lack of knowledge and competence. The factors that promote the interdisciplinary collaboration around students with Tourette syndrome are shown to be common understanding, knowledge of the student, relationship-building and good structure. Finally, the results from the study illustrates how interdisciplinary collaboration contributes to better understanding, and a holistic perspective on the student and its difficulties. The results also emphasize how good interdisciplinary collaboration is essential for the ability to take proper care of the students. Overall, the study's empirical evidence provides an indication of a need for improvement when it comes to interdisciplinary collaboration, both in general and for students with Tourette syndrome. In addition, it sheds light onto why it is of importance to improve this practice. Furthermore, it provides a picture of how the organizations can contribute to the development of better interdisciplinary collaboration for students with Tourette syndrome.

Innholdsfortegnelse

FORORD	I
SAMMENDRAG	II
ABSTRACT	III
1. INNLEDNING	1
1.1 FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	2
1.1.1 Avgrensninger og begrepsavklaring	2
1.2 FORSKNINGSGJENNOMGANG	3
1.3 OPPBYGGING	5
2. TEORETISK FORANKRING	5
2.1 TVERRFAGLIG SAMARBEID	5
2.1.1 Tverrfaglig samarbeid i det spesialpedagogiske feltet.....	6
2.1.2 Betydningen av kompetanse i samarbeid	7
2.2 TOURETTES SYNDROM.....	8
2.2.1 Et sammensatt vanskebilde.....	9
2.2.2 Utredning og tilrettelegging for elever med Tourettes syndrom.....	10
2.3 SYSTEMTEORI.....	11
2.3.1 Dialektisk relasjonsteori	12
2.3.2 Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell	12
2.3.3 Biopsykososial modell	13
3. FORSKNINGSMETODISK TILNÆRMING	14
3.1 VITENSKAPELIG STÅSTED	14
3.2 VALG AV METODE	15
3.2.1 Datainnsamlingsmetode	16
3.2.2 Intervjuguide	16
3.2.3 Induktiv tilnærming til datainnsamlingen	17
3.3 STUDIENS UTVALG OG REKRUTTERING AV INFORMANTER	18
3.4 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER	19
3.5 ANALYSE AV DATAMATERIALET.....	20

3.5.1	<i>Tilnærming til datamaterialet</i>	20
3.5.2	<i>Analyseprosessen</i>	21
3.6	KVALITETSSIKRING AV STUDIEN	22
3.6.1	<i>Reliabilitet</i>	23
3.6.2	<i>Validitet</i>	23
3.6.3	<i>Generalisering</i>	25
3.7	ETISKE BETRAKTNINGER	25
4.	PRESENTASJON AV FUNN	27
4.1	DEN GENERELLE PRAKSIS I DET TVERRFAGLIGE SAMARBEIDET	28
4.2	UTFORDRINGER I SAMARBEIDET RUNDT ELEVER MED TOURETTES SYNDROM	29
4.2.1	<i>Manglende involvering fra BUP</i>	29
4.2.2	<i>Rammene for etablering av samarbeid</i>	30
4.2.3	<i>Manglende kunnskap og kompetanse</i>	31
4.3	MOMENTER SOM FREMMER DET TVERRFAGLIGE SAMARBEIDET RUNDT ELEVER MED TOURETTES SYNDROM.....	32
4.3.1	<i>Felles forståelse</i>	32
4.3.2	<i>Kjennskap til eleven</i>	33
4.3.3	<i>Relasjonsbygging</i>	34
4.3.4	<i>God struktur</i>	35
4.4	BETYDNINGEN AV TVERRFAGLIG SAMARBEID FOR ELEVER MED TOURETTES SYNDROM..	36
5.	DISKUSJON	37
5.1	DEN GENERELLE PRAKSIS I DET TVERRFAGLIGE SAMARBEIDET	38
5.2	UTFORDRINGER I DET TVERRFAGLIGE SAMARBEIDET RUNDT ELEVER MED TOURETTES SYNDROM	40
5.2.1	<i>Manglende involvering fra BUP</i>	40
5.2.2	<i>Rammene for etablering av samarbeid</i>	42
5.2.3	<i>Manglende kunnskap og kompetanse</i>	43
5.3	MOMENTER SOM FREMMER DET TVERRFAGLIGE SAMARBEIDET RUNDT ELEVER MED TOURETTES SYNDROM.....	46
5.3.1	<i>Felles forståelse</i>	46
5.3.2	<i>Kjennskap til eleven</i>	47
5.3.3	<i>Relasjonsbygging</i>	48
5.3.4	<i>God struktur</i>	50

5.4 BETYDNINGEN AV TVERRFAGLIG SAMARBEID FOR ELEVER MED TOURETTES SYNDROM..	51
6. AVSLUTNING	53
6.1 BEGRENSNINGER OG STYRKER VED STUDIEN	53
6.2 FREMTIDIG FORSKNING	54
REFERANSELISTE	55
VEDLEGG 1: INTERVJUGUIDE	61
VEDLEGG 2: NSD GODKJENNING	64
VEDLEGG 3: INFORMASJONSSKRIV SKOLEN	67
VEDLEGG 4: INFORMASJONSSKRIV PPT	70
VEDLEGG 5: INFORMASJONSSKRIV STATPED	73

1. Innledning

I dagens samfunn er utdanning å betrakte som nøkkelen til å kunne mestre livet (Kunnskapsdepartementet, 2008). I den forlengelse fremhever Kunnskapsdepartementet (2008) hvordan dette stiller krav til et utdanningssystem av høy kvalitet. Opplæringsloven (1998, § 1-1) fastslår at skolen skal bidra til at elever utvikler kunnskap, ferdigheter og holdninger som gjør det mulig for dem å ikke bare mestre skolegangen, men å mestre livet. Skolen består av en mangfoldig gruppe, og stiller dermed krav til kunnskap, forståelse og individuell tilrettelegging som kan bidra til at alle elever har mulighet til å lære og utvikle seg, uavhengig av forutsetninger (Eriksen, 2021). For å sikre at skolen evner å oppfylle disse kravene finnes det i dag to instanser av pedagogiske støttesystemer som skal bistå skolene i arbeidet med å oppnå et tilfredsstillende opplæringstilbud til alle elever. NOU (2020:1, s. 88) fremstiller hvordan dette på kommunalt- og fylkeskommunalt nivå er Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT) sin oppgave. Videre fremgår det at Statlig pedagogisk tjeneste (Statped) skal fungere som et statlig spesialpedagogisk støttesystem med mandat om å bistå PPT i komplekse saker.

Når samarbeid på tvers av instanser opprettes går de under betegnelsen tverrfaglig samarbeid (Glavin & Erdal, 2013). Tverrfaglig samarbeid i en skolekontekst kan også innebære involvering fra instanser utenfor utdanningssektoren (Glavin & Erdal, 2013). Eksempelvis kan dette innebære at Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) og barnevernstjenesten deltar i samarbeidet. Skolens krav til deltakelse i tverrfaglig samarbeid lovfestes gjennom Opplæringsloven (1998, § 15-5, §15-8) som skisserer hvordan skolen, når det er nødvendig, *skal* delta i tverrfaglig samarbeid. Videre beskrives det at instansene sammen skal utarbeide og følge opp tiltak og mål for eleven. Hensikten er at dette skal bidra til å ivareta elevens rett til et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset skoletilbud, slik Opplæringsloven (1998) setter krav om.

Barn og unge med nevroutviklingsforstyrrelser opplever ofte å ha komplekse utfordringer knyttet til sine diagnoser. Dermed krever de også ofte bistand og oppfølging fra flere hjelpetjenester samtidig (Vidje, 2017). Inn under denne gruppen hører de elever som har diagnosen Tourettes syndrom til. Forekomsten av Tourettes syndrom blant barn og unge i Norge regnes å være omtrent 1 %. (Statped, 2021b). Statped (2021b) poengterer at barn og unge med Tourettes syndrom ofte har sammensatte vansker som gjør utfordringene deres

komplekse. På bakgrunn av dette trengs det helhetlig kunnskap og forståelse når en arbeider for å forebygge og legge til rette for helse- og utdanningsfremmende tiltak for denne gruppen (NOU, 2020:1, s. 90). God tilrettelegging i skoleløpet som sikrer dette, krever tilstrekkelige ressurser, god organisering og gode tverrfaglige samarbeid (NOU, 2020:1, s. 69). Gapet mellom skolens krav og elevens kapasitet til å innfri vil kunne øke betydelig dersom vanskene til denne gruppen ikke identifiseres og hensiktsmessige hjelpetiltak settes inn (Tøsse, 2014). Det er dermed av betydning at den tverrfaglige hjelpen som tilbys er av høy kvalitet. På bakgrunn av dette er det bekymringsfullt at dagens praksis av tverrfaglig samarbeid hevdes å være av varierende kvalitet og til dels være svakt utbygd (Kvelling, 2018). Det fremheves av Hansen et al. (2020) at det er en forutsetning at dagens samfunn evner å skape bedre forbindelser mellom hjelpeinstansene. Dette for å kunne lykkes med å motvirke at elever som har behov for denne typen bistand må stille med dårlige forutsetninger til å mestre livet videre.

1.1 Formål og problemstilling

Denne studien har som formål å belyse temaet tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. For å belyse dette retter studien søkelys mot hvordan det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom erfarer av skolen, PPT og Statped. Hensikten er å avdekke førstehåndserfaringer som kan gi innblikk i hva som bidrar til at det tverrfaglige samarbeidet utfyller sin funksjon, samt å belyse hvor forbedringspotensialet ligger. Målet er å bidra til økt innsikt og kunnskap om elever som har diagnosen Tourettes syndrom, og forhåpentligvis bidra med verdifull informasjon om hvordan en som fagperson kan sørge for at det tverrfaglige samarbeidet rundt dem bidrar til positiv utvikling. NOU (2020:1, s. 71) understøtter at det finnes et behov for økt kunnskap om nevroutviklingsforstyrrelser, og fremhever at det eksisterer for lite kunnskap om diagnosen Tourettes syndrom i de kommunale tjenestene i dag. Med bakgrunn i dette er studiens problemstilling følgende: «*Hvordan erfarer skolen, PPT og Statped det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom?*».

1.1.1 Avgrensninger og begrepsavklaring

Studien avgrenses til å ha søkelys på tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom i grunnskolen. Dette bunner i at studien har en spesialpedagogisk vinkling, hvor

studiens informanter tilhører utdanningssektoren. Skoleperspektivet er dermed sentralt i denne studien. Resultatene som fremlegges kan likevel anses som informative for instanser fra andre sektorer. Dette på bakgrunn av at instanser som eksempelvis BUP, som tilhører helsesektoren, i stor grad også vil delta i tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Selv om studiens innhold rettes mot grunnskoleelever, er det rimelig å anta at resultatene også kan komme til nytte for samarbeid rundt barn og unge med Tourettes syndrom i barnehage og videregående opplæring.

Begrepet *elever* benyttes både i problemstillingen og videre i studien. Dette henger sammen med vinklingen av tema. Videre anvendes begrepet *tverrfaglig* om all form for samarbeid som foregår på tvers av faggrensene, etater og sektorer. Glavin og Erdal (2013) understreker hvordan begrepene tverrfaglig, tverretatlig og tverrsektorielt ofte benyttes som synonyme begreper som omfatter samme meningsinnhold. Tverrfaglig samarbeid blir her forstått som samarbeid som dekker alle former for samarbeid på tvers av profesjoner, instanser, etater og sektorer. *Instanser* benyttes som betegnelse på ulike samarbeidspartnere i tverrfaglig samarbeid. Vekselvis benyttes også begrepet *tjenester*, *hjelpetjenester* og *aktører*. I forskning og litteratur benyttes flere ulike versjoner av begrepet Tourettes syndrom. Eksempelvis benytter Norsk Tourette forening (u. å.) både forkortelsen TS, Tourettes syndrom og Tourette i sine omtalelser. I denne studien anvendes følgende versjoner av begrepet: *Tourettes syndrom* og *Tourette*. Dette forankres i at en variasjon i begrepsbruken oppleves å skape bedre flyt i teksten.

1.2 Forskningsgjennomgang

På bakgrunn av et begrenset forskningsfeltet vil følgende gjennomgang presentere studier av beslektede områder. Utvalgte studier underbygger verdien av å rette fokus mot utarbeidelsen av gode tverrfaglige samarbeid for å bedre kunne ivareta elever med Tourette i skolen. En rekke internasjonale undersøkelser viser til hvordan elever med Tourettes syndrom opplever store vansker knyttet til sin skolegang. En svensk studie utført av Pérez-Vigil et al. (2018) fulgte opp alle individer født mellom 1976 og 1998 frem til desember 2013. Formålet var å undersøke hvorvidt Tourettes syndrom påvirket den akademiske ytelsesevnen. Resultatene fra studien viser at personer med Tourettes syndrom hadde mindre sannsynlighet for å bestå alle fag i grunnskolen, fullføre videregående opplæring og fortsette på universitetsutdanning. Wadman et al. (2016) fremlegger en kvalitativ undersøkelse av grunnskoleelever med

Tourettes syndrom sin opplevelse av skolehverdagen i Storbritannia. Undersøkelsen ble gjennomført som semistrukturerte intervjuer og utvalget bestod av 35 elever med Tourette, deres foreldre og ansatte i skolene. Resultatene viser at både elevene selv, foreldre og de ansatte i skolen rapporterte om vansker knyttet til skolearbeid, sosiale vansker i form av negative reaksjoner fra medelever og lærere, samt vansker med emosjonsregulering i skolen. Lignende resultater vises til i en spansk studie av Rivera-Navarro et al. (2013). Studien ble gjennomført som fokusgruppeintervjuer med totalt 12 deltakere med Tourettes syndrom, samt en eller to av deres foreldre. Resultatene viser at i den grad elevene opplever stigmatisering og sosiale utfordringer i skolen, skyldes dette manglende forståelse for diagnosen blant både medelever og lærere. Ovennevnte studier belyser behovet for økt kunnskap og kompetanse om Tourettes syndrom og tilhørende tilretteleggelse i skolen. Ettersom studiene er av internasjonal variant, forteller de lite om ivaretagelsen av elever med Tourettes syndrom i det norske skolesystemet, og underbygger dermed behovet for videre forskning på dette.

I form av nasjonale undersøkelser på studiens tematikk viser Moen (2012) til et prosjekt som undersøkte samhandling mellom skolen og pedagogisk psykologiske-rådgivere i to kommuner. Dette ble undersøkt ved å se på hvordan de opplevde bruken av noe som kalles analysemodellen og sammenhengssirkelen i samhandlingen. Formålet var å utvikle og forbedre samarbeidet mellom skolen og PPT. Resultatene viste at samtlige deltakere var positive til bruken av disse verktøyene. Denne undersøkelsen synes å være den eneste forskningen som undersøker tverrfaglig samarbeid mellom skole og PPT. Rettet konkret mot tverrfaglig samarbeid og Tourettes syndrom presenterer Vidje (2017) et prosjekt som omhandler hvordan tverrfaglig samarbeid ser ut til å være en forutsetning for god flyt i behandlingstilbudet til personer med nevroutviklingsforstyrrelser. Prosjektet baserer seg på beretninger fra pårørende som hevder at samhandlingen mellom tjenestene til personer med Tourettes syndrom ikke fungerer godt nok. Prosjektet sikter på å utvikle et samhandlings- og kompetanseprogram for ansatte i de ulike hjelpetjenestene. Vidje (2017) sin artikkel sier derimot ikke noe konkret om hva programmene inneholder eller hva resultater fra testanvendelsen av programmene viser. Gjeldende tematikk omtales også i NOU (2022:1) sin rapport om *Tjenester til personer med autismespekterforstyrrelser og til personer med Tourettes syndrom*. Denne rapporten anses derimot ikke som et tilstrekkelig forskningsfunn på bakgrunn av mangelen på representasjon fra hjelpeinstansene selv.

Etter en gjennomgang av tidligere forskning synes det ikke å eksistere studier som i sin helhet belyser tema tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Det ser heller ikke ut til å eksistere større nasjonale studier som omhandler elever med Tourettes syndrom i det norske skolesystemet. Undersøkelser som tar for seg tverrfaglig samarbeid rettes i stor grad mot helsesektoren, mens omtalen av tverrfaglig samarbeid i utdanningssektoren er mangelfull. Dette gjelder både i internasjonal og nasjonal forskning. Mangelen på forskning tilknyttet tema fremhever betydningen av å innhente ytterligere kunnskap som kan belyse denne tematikken. Dette understreker dermed den potensielle forskningsmessige verdien til denne studien. Det å innhente ny forskning på tema kan bidra til å utvikle det tverrfaglige samarbeidets funksjon og dermed også elevenes utbytte av samarbeidet.

1.3 Oppbygging

Denne oppgaven inneholder seks hovedkapitler. Første kapittel har tatt for seg en innledning til studiens tematikk, etterfulgt av en fremstilling av studiens formål og problemstilling. Videre i innledende kapittel har det blitt gjort rede for avgrensninger og begrepsavklaringer, samt en forskningsgjennomgang som underbygger oppgavens forskningsmessige verdi. Kapittel 2 gir en fremstilling av studiens teoretiske forankring. Herunder gis det en gjennomgang av relevant teori på tverrfaglig samarbeid og Tourettes syndrom. Samtidig presenteres systemteori med tre underkapitler av ulike systemteorier; dialektisk relasjonsteori, Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell og biopsykososial modell. Kapittel 3 tar for seg det metodiske grunnlaget til studien. Følgende presenteres studiens funn i kapittel 4. Videre drøftes funnene opp mot den teoretiske referanserammen, samt annen relevant forskning og teori på tema, i kapittel 5 som utgjør oppgavens diskusjon. Avslutningsvis gis det en oppsummering og samlet vurdering i kapittel 6, etterfulgt av begrensninger og styrker ved studien, samt fremtidig forskning.

2. Teoretisk forankring

2.1 Tverrfaglig samarbeid

Tverrfaglig samarbeid er en metode som benyttes for å maksimere kunnskap og innsikt i komplekse saker. Det innebærer at flere ulike yrkesgrupper samarbeider på tvers av sine faggrenser og arbeider sammen med den hensikt å nå et felles mål (Glavin & Erdal, 2013). Tverrfaglig samarbeid kan ses som et arbeidsverktøy og benyttes innen mange ulike fagfelt

(Martinsen et al., 2014). Martinsen et al. (2014) fremlegger at i fagfelt som omhandler samarbeid rundt andre mennesker, slik som helse-, sosialfag og utdanning, er formålet å øke sannsynligheten for godt helsefremmende og forebyggende arbeid. Dette skyldes at tverrfaglig samarbeid bidrar til mer kunnskap om personen og dens utfordringer (Glavin & Erdal, 2013). Personer som har behov for denne typen hjelp har ofte sammensatte hjelpebehov som i lys av dette dermed trenger strukturert tverrfaglig oppfølging (Helsedirektoratet, 2019). Tverrfaglig samarbeid utfordrer ofte de tradisjonelle barrierene i tjenestene og forutsetter et tverrfaglig team som legger tydelige forventninger til samarbeidet og den samhandlingen og kompetanseutvekslingen som foregår i teamet (Helsedirektoratet, 2019). Martinsen et al. (2014) utdyper hvordan det å benytte tverrfaglig samarbeid bidrar til et helhetlig menneskesyn hvor personen får helhetlig hjelp og en helhetlig vurdering av sine utfordringer.

2.1.1 Tverrfaglig samarbeid i det spesialpedagogiske feltet

Innenfor det spesialpedagogiske feltet innebærer tverrfaglig samarbeidet som oftest å tilrettelegge for barn og unge i skolealder (Martinsen et al., 2014). Samordning av tjenester via tverrfaglig samarbeid er ofte en nødvendighet for å sikre helhetlige og gode opplæringsstilbud til barn og unge med spesielle behov (Moen, 2012). Formålet til tverrfaglig samarbeid innen det spesialpedagogiske feltet er å bidra til økt kompetanse på elever og deres utfordringer, samt å bidra til å løse sammensatte og komplekse saker både på individ og systemnivå (Lauvås & Lauvås, 2004). Etersom elever med Tourettes syndrom ofte inngår i kategorien «sammensatte og komplekse saker» er tverrfaglig samarbeid særlig aktuelt for denne gruppen.

Akselsdotter og Grimstad (2009) fremlegger at hvilke parter som er involvert i samarbeidet avhenger av den enkelte elevs behov. Videre fremhever de at i mer komplekse saker hvor eleven har store utfordringer vil det være flere bidragsytere enn i saker som omhandler mindre utfordringer. Det vil si at om en elev har både fysiske, psykiske og sosiale utfordringer er det nødvendig med flere instanser, ofte fra ulike sektorer, for å gi best mulig grunnlag til adekvat vurdering og tilpassing for eleven. Det finnes ingen begrensninger for hvem som kan delta i slike samarbeid og det avgjørende vil alltid være hva eleven har behov for (Glavin & Erdal, 2013). De vanligste samarbeidspartnere i saker som omhandler elever er ansatte fra skolen, PPT, BUP og barnevernstjenesten, samt foreldre og eleven selv (Martinsen et al., 2014).

Samtidig kan Statped bli koblet inn når PPT anser saken å være for krevende til å løse på egen hånd (Statped, 2021a). Dette på grunnlag av at Statped sitt mandat er å veilede og bistå PPT. PPT sitt mandat er lovfestet i Opplæringsloven (1998, §5-6) og innebærer at de skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseheving og organisasjonsutvikling, for å kunne legge bedre til rette for elever med særlige behov. PPT er dessuten alltid involvert i saker hvor eleven trenger en sakkyndig vurdering (Utdanningsdirektoratet, 2017).

2.1.1.1 Ansvarsgrupper

Involveringen av andre tjenester avhenger av om eleven har vansker som krever annen ekspertise enn det PPT kan bidra med (Willumsen, 2009). Når eleven har behov for flere offentlige tjenester samtidig, opprettes det vanligvis en ansvarsgruppe (Kinge, 2012). Deltakerne i ansvarsgruppen er de instanser som har regelmessig kontakt med eleven, samt elevens foreldre (Barne- og familiedepartementet, 2009). Kinge (2012) fremstiller videre hvordan hovedformålet med ansvarsgruppen er å ivareta elevens behov, samtidig som en sørger for koordinering av tjenestene. Koordinator i ansvarsgruppen har hovedansvaret for at møtene gjennomføres, at det blir skrevet referat fra møtene og at tilnærming og tiltak for eleven jevnlig blir evaluert (Kinge, 2012). Hvem som er koordinator er individuelt i hver gruppe, men ofte er det den personen som er tettest på eleven (Barne- og familiedepartementet, 2009). Barne- og familiedepartementet (2009) understreker at en forutsetning for å etablere en ansvarsgruppe er at foreldrene selv ønsker dette. Deres samtykke må da omfatte at alle nødvendige opplysninger som det er aktuelt å diskutere, deles med deltakerne i ansvarsgruppen. Det vil si at de opphever den yrkesmessige taushetsplikten som er regulert i Forvaltningsloven (1970, §13). Andre unntak fra taushetsplikten må derimot være i tråd med Forente nasjoner (FN) sin konvensjon om barnets rettigheter (Barne- og familiedepartementet, 1991). Konvensjonen fastslår at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alt arbeid som berører barn (Thorød et al., 2021).

2.1.2 Betydningen av kompetanse i samarbeid

Som deltaker i tverrfaglig samarbeid er det av betydning at en innehar det som Skau (2017) omtaler som profesjonell kompetanse. Den profesjonelle kompetansen fremstilles av Skau (2017) i en kompetansetrekant som består av teoretisk kunnskap, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse. Sett i sammenheng med studiens tematikk kan teoretisk kunnskap

innebære kunnskap om hvordan ulike typer vansker hos elever viser seg, eksempelvis Tourettes syndrom (Glavin & Erdal, 2013). Yrkesspesifikke ferdigheter kan for yrkesutøvere i tverrfaglig samarbeid blant annet være samarbeidskompetanse (Glavin & Erdal, 2013). Glavin og Erdal (2013) skisserer hvordan innholdet i samarbeidskompetanse består av samarbeidsevne, problemløsningsevne, helhetsforståelse, fleksibilitet, struktur og brukerorientering.

Den siste tredjedelen av kompetansetrekanten er personlig kompetanse. Personlig kompetanse fremheves av Skau (2017) som en nødvendighet i yrker hvor samspill mellom mennesker er essensielt. Ettersom samspill er å anse som selve kjernen i tverrfaglig samarbeid blir den personlige kompetansen særlig betydningsfull innenfor disse rammene. Personlig kompetanse handler om de menneskelige kvaliteter, ferdigheter og holdninger en som yrkesutøver intuitivt bringer med seg inn i profesjonelle sammenhenger (Skau, 2017). I den forlengelse handler det om hvordan en møter andre mennesker i form av blant annet menneskesyn, humor, respekt, rettferdighetssans og engasjement. Det handler også om den evnen en har til å få kontakt med både barn og voksne en møter i sin profesjon (Skau, 2017). I tverrfaglig samarbeid vil en delta i samspill med mennesker i ulike aldre, med ulik bakgrunn og ulike behov, hvor evnen til å tilpasse seg og møte de på en god måte er å anse som avgjørende. I tverrfaglig samarbeid av utfordrende art, slik som for eksempel saker som omhandler Tourettes syndrom kan være, vil denne kompetansen i stor grad kunne påvirke samarbeidets funksjon. Dette fordi den personlige kompetansen en innehar er en forutsetning for å kunne bygge tillit og bidra til trygghet for elev og foreldre som gjerne opplever at de befinner seg i en vanskelig situasjon.

2.2 Tourettes syndrom

Tourettes syndrom, også kjent under betegnelsen Tourette, er en nevroutviklingsforstyrrelse, som innebærer forstyrrelse i funksjoner som er forankret i sentralnervesystemet (Statped, 2021). Den mest kjente karakteristikken ved Tourettes syndrom er symptomet tics (Zeiner & Urnes, 2002). Tics kan være alt fra korte ufrivillige rykninger, såkalte lette motoriske tics, til mer sjenerende vokale- og komplekse motoriske tics (Zeiner & Urnes, 2002). Det er først når ticsene har vedvart i over et år og en opplever tics i flere større muskelgrupper, samt både motoriske og vokale tics, at diagnosen Tourettes syndrom fastsettes (Zeiner & Urnes, 2002). Hos personer med diagnosen Tourette oppstår symptomene vanligvis før skolealder og har som regel startet før personen har fylt 18 år (Statped, 2021b). Videre poengteres det av

Statped (2021b) at det å ha tics i seg selv ikke er nok til å få diagnosen Tourette. Det fremheves at mange førskolebarn opplever å ha tics uten å faktisk har Tourettes syndrom. Hvis en kun har enten motoriske eller vokale tics kalles det ikke for Tourette, men for kronisk ticsforstyrrelse. Dersom en opplever å ha tics i kortere perioder på mindre enn 12 måneder kalles det forbigående tics (Statped, 2021b).

Helt konkret fremstiller Regionalt fagmiljø for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi (2013) at kriteriene for å bli diagnostisert med Tourettes syndrom, ifølge ICD 10 manualen fra World Health Organization (2019), er følgende: 1) vedvarende motoriske og vokale tics, 2) at ticsene forekommer nesten hver dag gjennom en periode på mer enn ett år, 3) at det ikke har vært opphold av ticsene i mer enn tre måneder, 4) at ticsene viser seg før fylte 18 år og 5) at forstyrrelsen ikke skyldes medisinbruk eller annen medisinsk tilstand.

2.2.1 Et sammensatt vanskebilde

Ved Tourettes syndrom er det høy forekomst av det som kalles komorbide- eller sameksisterende vansker (Kvilhaug, 2011). Kvilhaug (2011) skisserer at kriteriene for at noe skal regnes som en sameksisterende vanske er; at vansken er genetisk sett assosiert med Tourettes syndrom, vansken opptrer parallelt med Tourettes syndrom og den er sekundær til Tourette diagnosen. Statped (2021b) legger videre frem at omtrent 85-90 % av de med Tourettes syndrom har en eller flere sameksisterende vansker. Det vil si at Tourette i seg selv sjeldent er personens eneste eller største vanske. Videre understrekes det av Kvilhaug (2011) at enkle tics som forekommer ved diagnosen Tourette ikke nødvendigvis skaper de største utfordringene for personen. Det er heller forekomsten av sameksisterende vansker som gjør at personer med Tourettes syndrom ofte opplever store utfordringer som blant annet påvirker deres funksjon i skolen.

Den vanligste tilleggsdiagnosen til Tourettes syndrom er Hyperkinetisk forstyrrelse (ADHD) og undersøkelser viser at mellom 25 til 60 % av de med Tourette har ADHD (Akselsdotter & Grimstad, 2009; Zeiner & Urnes, 2002). Zeiner og Urnes (2002) fremlegger også hvordan forekomsten av depresjon, angst- og tvangsførstyrrelser er betydelig større hos mennesker med Tourettes syndrom enn ellers i befolkningen. Minst 50 % oppgis å ha en form for tvangsførstyrrelse (Zeiner & Urnes, 2002). Samtidig er det hyppig forekomst av ulike

lærevansker, og dette antas å gjelde omtrent 20 % av de som har Tourette (Zeiner & Urnes, 2002). Ifølge Akselsdotter og Grimstad (2009) er andre vanlige sameksisterende vansker sensorisk hypersensitivitet, søvnevansker, konsentrasjonsvansker, stamming, skolefobi, sosialt uakseptabel atferd, ukontrollerte raseriutbrudd, rutinepreget atferd, suicidaletanker og selvskading. Mange barn som har diagnosen Tourettes syndrom alene vil oppleve at ticsene blir mindre plagsomme ved alderen, og at diagnosen i mindre grad er forstyrrende for vanlig funksjon i hverdagen desto eldre de blir (Zeiner & Urnes, 2002). Derimot vises det at prognosen for god funksjon i voksen alder synker ved sameksisterende vansker som ADHD, sosioemosjonelle vansker og tvangslidelser. Desto flere sameksisterende vansker personen har, desto mer utfordrende ser det ut til å være å oppnå god funksjon (Zeiner & Urnes, 2002). På bakgrunn av komorbiditeten av vansker har mange behov for sammensatte tjenester. Det vil si hjelp fra flere tjenester samtidig for å bedre kunne mestre hverdagen og livet. Dette gjelder også for personer med Tourettes syndrom i skolealder, hvor skolen må samarbeide med øvrige instanser i tverrfaglige samarbeid for å best mulig kunne tilrettelegge for elevene på alle områder som påvirkes av Tourette diagnosen (Kvilhaug, 2014).

2.2.2 Utredning og tilrettelegging for elever med Tourettes syndrom

Ved mistanke om Tourettes syndrom hos en elev henvises eleven som regel til Spesialisthelsetjenesten, nærmere bestemt BUP, i samarbeid med fastlege og foreldre (Akselsdotter & Grimstad, 2009). Videre er det BUP sin oppgave å utrede og avgjøre hvorvidt eleven har diagnosen Tourettes syndrom. Resten av utredningen i form av funksjonsutredning og psykososial kartlegging burde fordeles mellom BUP og PPT, og i komplekse tilfeller Statped (Regionalt fagmiljø for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi, 2013). Dette for å sikre en helhetlig vurdering av elevens behov for støtte og bistand.

Utforming av tiltak i skolen for eleven med Tourettes syndrom forutsetter et tett samarbeid med PPT for å drøfte utredningen og for å forstå den sammensatte problematikken (Akselsdotter & Grimstad, 2009). Det finnes ikke et fasitsvar på hvordan det generelt skal tilrettelegges for elever med Tourette i skolen, ei heller universelle tiltak som er egnet for alle (Kvilhaug, 2011). Tilretteleggingen vil avhenge av den bestemte elev og for noen er det tilstrekkelig med psykoedukasjon i form av informasjon om diagnose, forløp og behandling i tett samarbeid med elev, foreldre og skole (Regionalt fagmiljø for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi, 2013). Det viktigste for elevene med Tourette er at skolen har

kunnskap og forståelse for eleven og dens problematikk, samtidig som de ansatte i skolen lærer å kjenne eleven (Kvilhaug, 2011). Det er også viktig å være klar over at utfordringene til elever med Tourettes syndrom ofte strekker seg utover det rent skolefaglige (Kvilhaug, 2011). Kvilhaug (2011) viser videre til at tiltak må analyseres og vurderes for hvert enkelt tilfelle, ettersom det foreligger få studier på hvilke tiltak som har bevisbar effekt for elever med Tourette.

For de elevene med Tourette som har mer komplekse utfordringer er det av betydning at tilretteleggingen innebærer kompetanse fra flere hold (Akselsdotter & Grimstad, 2009). Godt samarbeid mellom de riktige instansene vil kunne sikre eleven best mulig funksjon i skolen og i hverdagen for øvrig (Akselsdotter & Grimstad, 2009). For elever med Tourettes syndrom vil et slikt samarbeid ofte bestå av eleven selv, foreldre, skolen, BUP, PPT, og i komplekse saker som er omfattende å håndtere, vil også Statped bistå med veiledning og oppfølging (Akselsdotter & Grimstad, 2009).

2.3 Systemteori

Systemteori er en felles betegnelse på tankemåter innenfor ulike vitenskaper, der en bruker begrepene system og modell (Nordahl, 2006). Solem (1978) fremhever hvordan systemteori i generell forstand bare er en måte å oppfatte virkeligheten på hvor helhetstankegangen er grunnleggende. Nordahl (2006) utbroderer videre at når en har et systemperspektiv går en bort fra den klassiske lineære tankegangen om årsak -virkning, og fokuserer på helheten og samspillet i omgivelsene. Det er dette samspillet som kan gi svar på utfordringer og problemer som oppstår både hos enkeltindivider og i fellesskaper. En forstår disse utfordringene i en sirkulær sammenheng, også kalt gjensidig påvirkning (Solem, 1978). Systemteorien kan eksempelvis benyttes for å analyse komplekse problemer som oppstår i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. Den systemiske tenkningen blir spesielt viktig i saker hvor en står fast og ikke klarer å løse problemet. Slike tilfeller kan også oppstå i arbeidet med å samarbeide rundt elever med Tourettes syndrom. Samarbeidet kan stå fast og stagnere, og en kan oppleve at de løsninger og tiltak en kommer frem til ikke fungerer (Rønhovde, 2004). Benyttelsen av ulike systemteoretiske perspektiver kan være med på å utvide forståelsen av problemet og dermed også til å finne frem til nye løsninger (Solem, 1978). Innenfor begrepet systemteori finner en flere ulike teoretiske perspektiver og modeller.

Videre vil dialektisk relasjonsteori, den utviklingsøkologiske modellen og biopsykososial modell redegjøres for.

2.3.1 Dialektisk relasjonsteori

Dialektikk betyr sammenheng og den dialektiske relasjonsteorien gjenspeiler de samme forståelsene som ligger til grunn for generell systemteori (Schibbye, 2009). Mennesker må forstås som ikke-lineære vesen som eksisterer i gjensidige, sirkulære samspill med andre (Schibbye, 2009). I den forlengelse må både samspill og relasjoner forstås sirkulært, der alle involverte parter har både bidrag og ansvar (Jensen & Ulleberg, 2019). Opphavsmannen til systemteorien som omhandler de sirkulære mønstrene i relasjoner, samspill og kommunikasjon regnes å være Gregory Bateson (Bateson, 2000). Ved å analysere samspill gjennom sirkulære forståelses kan en bidra til å føre relasjonen i en mer fruktbar retning (Jensen & Ulleberg, 2019). Hovedessensen i den dialektiske relasjonsteorien er et vi som mennesker står i gjensidig forhold til hverandre og skaper hverandres forutsetninger (Schibbye, 2009). Relasjoner er selve kjernen i tverrfaglig samarbeid og den dialektiske relasjonsteorien gir grunnlag for å analyse relasjoner gjennom også å analysere våres egne indre prosesser og hvordan de påvirker samspillet. Teorien fremhever også betydningen relasjoner har for samspill og samhandling.

2.3.2 Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell

Essensen i Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell er at barn vokser opp i komplekse systemer som alle påvirker hverandre (Bronfenbrenner, 1979). Modellen kan benyttes for å fremstille hvordan elever inngår i et samspill med påvirkningsfaktorer utenfor skolesystemet (Danielsen, 2017). I den forlengelse retter modellen søkelys mot hvorfor det er av betydning at en analyserer øvrige miljøer utenfor skolemiljøet, når en arbeider for å tilrettelegge for elevs utviklingsmuligheter i skolesammenheng (Bronfenbrenner, 1979; Danielsen, 2017). Modellen er delt inn i ulike nivåer; mikronivå, mesonivå, eksonivå og makronivå (Bronfenbrenner, 1979). Danielsen (2017) illustrerer videre hvordan mikronivå innebefatter skole, familie, venner og andre nærmiljøer. Når en skal analysere en elevs utfordringer, og tilrettelegge for disse, er det av betydning at en analyserer flere av systemene samtidig. Dette bunner i at systemene står i gjensidig påvirkning til hverandre. Et eksempel på dette er at det

som skjer i elevens fritid vil ha innvirkning på elevens funksjon i skolehverdagen og vice versa. Mesonivå innebærer relasjonen og samhandlingen mellom mikronivåene og hvordan dette samspillet kan påvirke eleven. Et eksempel på dette er skole-hjem samarbeid. På eksonivå finner en systemer som eleven i liten grad oppholder seg i, men som likevel indirekte påvirker eleven; for eksempel mor og far sin arbeidsplass. Avslutningsvis presenterer makronivå storsamfunnet og de reguleringer som befinner seg der. I forbindelse med tverrfaglig samarbeid vil de formelle rammer for samarbeidet befinne seg på makronivå. Dette innebærer retningslinjer for etablering og drift av tverrfaglig samarbeid som gis av den enkelte kommune (Helse- og omsorgsdepartementet, u. å.). Eksempelvis hvilke papirer og søknader som må utfylles og godkjennes før etableringen. Samtidig innebærer det også de økonomiske ressursene som er tildelt til denne driften av staten. De formelle rammer innebærer også tiden hver enkelt instans har til å delta i samarbeid.

2.3.3 Biopsykososial modell

Den biopsykososiale modellen sier noe om hvordan både biologisk, psykologiske og sosiale forhold påvirker et individ og deres funksjon (Falkum, 2008). Modellen benyttes hovedsakelig i det medisinske landskap for å forklare hvordan endringer i hjernen er forårsaket av ulike dimensjoner. Den kan likevel videreføres til en mer generell forståelse hvor den forteller oss noe om hvordan samspillet av dimensjonene påvirker atferd og evner (Falkum, 2008). For best mulig fungering må hver av delene anses som like viktige for å oppnå helhetlig funksjon. Denne modellen er relevant i sammenheng med elever med Tourettes syndrom fordi de 1) har en nevrologisk medisinsk tilstand, 2) ofte har psykologiske tilleggsvansker og 3) de påvirkes av de sosiale systemene de omgås i (Kutscher, 2005/2013). Modellen tilsier at det ikke er tilstrekkelig å forsøke å løse elevens utfordringer med medikamenter og psykologisk hjelp. Det må samtidig tilrettelegges i de sosiale systemene eleven befinner seg i. Modellen forteller også noe om hvordan premissene for læring både har biologiske, psykologiske og sosiale forutsetninger (Falkum, 2008). De tre dimensjonene har også gjensidig påvirkning på hverandre og må ses i sirkulær sammenheng, slik generell systemteori også tilsier. Modellen understreker behovet for tverrfaglig samarbeid og kompetanse på ulike felt når en jobber for å hjelpe elever med Tourettes syndrom å utnytte sitt potensial i skolesammenheng.

3. Forskningsmetodisk tilnærming

I dette kapittelet vil det bli redegjort for de metodiske valgene som ligger til grunn for planleggingen og gjennomføringen av studien. Dette innebærer en redegjørelse av vitenskapelig ståsted, valg av metodisk retning og valg av datainnsamlingsmetode. Deretter følger en fremstilling av utvalg og tilhørende rekruttering, en presentasjon av gjennomføring av datainnsamlingen og hvordan datamaterialet har blitt analysert. Følgende gis det en gjennomgang av kvalitetssikring av studien i form av reliabilitet, validitet og generaliserbarhet. Avslutningsvis i dette kapittelet fremstilles det hvilke etiske betraktninger det har blitt tatt hensyn til gjennom forskningsprosessen.

3.1 Vitenskapelig ståsted

Hvilken forskningsmetodisk tilnærming som blir benyttet i en studie bunner ofte i hvilket vitenskapelig ståsted forsker har. Det vitenskapelige fundamentet som ligger til grunn for denne studien er sosialkonstruksjonismen. Dette kommer til uttrykk ved at denne studien forsker på den sosiale virkeligheten, og ønsker å tolke den, heller enn å avspeile den (Alvesson & Sköldberg, 2009). Sosialkonstruksjonismen sin ontologi og epistemologi innebærer en forestilling om at kunnskap er relativt og konstruert, samt at den oppstår i interaksjon mellom mennesker (Lincoln, Lynham & Guba, 2011). At kunnskap er relativt vil si at hva som er kunnskap ikke er forutbestemt, men heller av subjektiv bestemmelse. At kunnskap er produsert betyr at den produseres av mennesker, og spesielt for sosialkonstruksjonismen, at den produseres i interaksjon mellom mennesker (Alvesson & Sköldberg, 2009). Kunnskapen som fremkommer fra denne studien er et resultat av en interaksjon mellom meg som forsker og mine informanter. Den kunnskap som fremkommer mellom oss er ikke en avspeiling av virkeligheten, men heller en tolkning av den, ut fra mine og informantenes premisser.

Videre har denne studien en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming. Hermeneutikken knyttes til et konstruksjonistisk vitenskapssyn, samtidig som sosialkonstruksjonismen har røtter i fenomenologien (Lincoln, Lynham & Guba, 2011). Dermed vil en slik tilnærming være relevant å anvende sammen med et sosialkonstruksjonistisk vitenskapssyn (Alvesson & Sköldberg, 2009). Fenomenologien gjennomsyrrer hele oppgaven og påvirker både datainnsamlingen og dataanalysen. Dette fordi fenomenologien unnvikende er knyttet til det sosialkonstruksjonistiske fundamentet til studien. Den fenomenologiske tilnærmingen

kommer også klart til uttrykk gjennom studiens problemstilling. Dette på bakgrunn av at den søker etter menneskers erfaringer med et fenomen. Fenomenologien kommer dermed også sterkt til uttrykk i datainnsamlingen som retter fokus mot å få frem informantenes opplevelser og erfaringer med fenomenet tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Den fenomenologiske tilnærmingen danner grunnlaget for å forstå dette fenomenet gjennom en aktør, altså informanten og dens subjektive opplevelse av hvordan de erfarer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom (Kvale & Brinkmann, 2015).

Hermeneutikken er en tolkningslære som ofte blir benyttet innen kvalitativ samfunnsforskning slik som denne (Gilje, 2019). Siden hermeneutikken er en tolkningslære vil dens innhold påvirke dataanalysen i størst grad. Bidraget hermeneutikken har i denne oppgaven er å fortolke datamaterialet som har blitt innhentet, med utgangspunkt i å finne en dypere mening med det informantene forteller (Dale, 2011). Samtidig kommer hermeneutikken til uttrykk gjennom en prosess hvor det som blir fortalt av informantene, altså delene, forsøkes å settes inn i helheten, som viser til hele studien. Samtidig vil helheten forsøkes å tilpasses delene, noe som er kjent som den hermeneutiske sirkel (Gilje, 2019).

3.2 Valg av metode

Som nevnt innledningsvis er problemstillingen til denne studien følgende: *«Hvordan erfarer skolen, PPT og Statped det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom?»*. For å belyse denne problemstillingen ble det ansett som hensiktsmessig å innhente utdypende erfaringer direkte fra de instanser som oppgis ovenfor. I den sammenheng baserer denne studien seg på en kvalitativ forskningstilnærming som har formål om å belyse hvordan det tverrfaglige samarbeidet ser ut i praksis, gjennom blikket til informantene. Kvalitativ metode er godt egnet til å forske på mennesker og deres perspektiver, og får frem et helhetlig bilde som gir mer dybde enn tall og variabler (Tanggaard & Brinkmann, 2020). Det ble reflektert rundt hvilken metode som var best egnet for å kunne produsere den kunnskapen som var ønskelig å produsere. Det ble gjort et bevisst valg om å anvende kvalitativ metode på bakgrunn av et ønske om dybde og helhet, og ikke bare på bakgrunn av hvilken metode jeg som forsker var mest komfortabel med (Ringdal, 2018). Det kan argumenteres for at en svakhet ved kvalitativ forskning er at den tolker virkeligheten fremfor å beskrive den (Alvesson & Sköldberg, 2009). I sammenheng med studiens formål og problemstilling ble derimot ikke dette ansett som en ulempe, men heller en nødvendighet i dette tilfelle.

3.2.1 Datainnsamlingsmetode

Datainnsamlingsmetoden som har blitt benyttet for denne studien er innsamling av primærdata i form av forskningsintervjuer. Denne metoden får frem dybde og helhet, og Thagaard (2018) fremhever hvordan intervjuer gir mulighet til innsikt i informantens tanker, følelser og erfaringer, noe som opplevdes som ideelt i forhold til formålet med studien. Dette på bakgrunn av at studiens problemstilling tar sikte på å utforske erfaringer. Samtidig sikrer det koherens med studiens vitenskapelige fundament ettersom intervju er en form for kunnskapsproduksjon som oppstår i en sosial interaksjon (Kvale & Brinkmann, 2015). Datainnsamlingen foregikk på ett bestemt tidspunkt og gir et øyeblikksbilde. Dermed inngår den i det Ringdal (2018) omtaler som en tverrsnittdesign-undersøkelse. Dette er passende til studiens problemstilling fordi den ikke ønsker å si noe om prosesser som utfolder seg over tid. Det er verdt å nevne at andre øvrige metoder ble vurdert. Samlet vurdering falt likevel på at intervjuer var best egnet til å undersøke studiens tema og bidra til dens formål.

3.2.2 Intervjuguide

Datainnsamlingen ble planlagt i en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg 1). Intervjuguiden vil i kvalitativ forskning fungere som et redskap for operasjonalisering (Foldnes et al., 2018). Det vil si at intervjuguiden gjør tema og problemstilling klar til å forskes på. Dette ble gjort ved å formulere spørsmål og utarbeide kategorier, som til sammen tok sikte på å dekke mest mulig av det studien hadde som formål å undersøke. Det betyr at intervjuguidens formål var å legge grunnlaget for å finne ut mest mulig om tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Dale (2011) understreker hvordan et grundig arbeid med intervjuguiden danner et godt grunnlag for rik og fyldig informasjon. Det ble derfor benyttet god tid til å utforme en intervjuguide som ville bidra til å innhente den informasjonen som var ønskelig.

Ettersom intervjuguiden er semistrukturert har den forhåndsformulerte spørsmål, men åpnet for avvik fra intervjuguiden i intervjusituasjonen. Dette gir rom for utdypende svar og oppfølgingsspørsmål (Ringdal, 2018). Spørsmålene ble formulert med formål om å fremstå som mest mulig åpne for å gi informantene rom til å reflektere seg frem til egne svar (Mathisen & Høigaard, 2017). Eksempelvis lyder et av spørsmålene slik: *Har du erfaringer hvor det tverrfaglige samarbeidet har fungert godt, og hva tror du var suksesskriteriet for*

dette? Det skal derimot understrekes at noen av spørsmålene også tar sikte på å lede informantene inn på spesifikke temaer. Eksempelvis: *Hvilken betydning har fokus på tidlig innsats i det tverrfaglige samarbeidet?* Disse spørsmålene ble bare stilt i de tilfeller hvor informantene ikke kom inn på dette tema på egen hånd.

Intervjuguiden inneholder samtidig mange spørsmål for å sikre mest mulig informasjon.

Videre ble intervjuguiden systematisert ved hjelp av kategoriske inndelinger.

Substansspørsmålene inneholder kategori 1) tverrfaglig samarbeid generelt, kategori 2) muligheter og utfordringer med tverrfaglig samarbeid, og kategori 3) tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. En slik kategorisering ble anvendt på bakgrunn av et ønske om å få en forståelse av informantenes oppfatning og erfaring med tverrfaglig samarbeid i seg selv, for deretter å kunne gi en vurdering av hvordan deres opplevelser av tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette eventuelt skilte seg fra andre samarbeidssituasjoner.

3.2.3 Induktiv tilnærming til datainnsamlingen

Datainnsamlingen til denne studien har en induktiv tilnærming. En induktiv tilnærming benyttes når formålet er å forske på et fenomen med så blanke ark som mulig (Boolsen, 2020). Målet i denne studien har vært å innhente informasjon om det gitte fenomenet, som her er hvordan skolen, PPT og Statped erfarer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom, uten et formål om å avkrefte eller bekrefte eksisterende teorier. Den induktive tilnærmingen kommer først til uttrykk gjennom utformingen av intervjuguiden i den form av at intervjuguiden har åpne spørsmål, ikke er basert på bestemte teorier og i liten grad forsøker å lede informantenes svar. Den bygger likevel på en forhåndsoppfatning av hva som eventuelt kan fremkomme. Dette fordi forhåndsoppfatninger alltid vil eksistere; forsker vil aldri være fri for sin egen forforståelse (Lincoln, Lynham & Guba, 2011). I forkant av studien var min antagelse at tverrfaglig samarbeid inneholder en del utfordringer knyttet til både ulikhetene mellom instansene og de formelle strukturene (retningslinjer, papirarbeid, tid og ressurser) de må forholde seg til. Jeg hadde også en antagelse om at det er utfordrende å arbeide tverrfaglig rundt elever med sammensatte vansker, og da spesielt de med Tourettes syndrom. Dette på bakgrunn av at det er en diagnose mange ikke er godt nok kjent med. I forlengelse av dette er det uunngåelig at spørsmålene i noen grad er basert på denne antagelsen. Ettersom Boolsen (2020) fremhever hvordan datainnsamlingen og dataanalysen i

en studie er gjensidig avhengige av hverandre, vil den induktive tilnærmingen også få betydning for dataanalysen som fremstilles senere i metodekapittelet.

3.3 Studiens utvalg og rekruttering av informanter

I kvalitative undersøkelser er det vanlig å foreta et strategisk utvalg. Det vil si å rekruttere informasjonsrike informanter som kan bidra med betydningsfulle data som belyser studiens problemstilling og bidrar til dens formål (Brottveit, 2018). Bestemmelsen av utvalg baserer seg i denne studien på hvilke grupper som er best egnet til å besvare undersøkelsen. Den baserer seg samtidig på hensyn til tid og omfang, blant annet i form av å gjøre transkribering og analyseprosessen overkommelig (Kvale & Brinkmann, 2015). På bakgrunn av dette består utvalget til denne studien av seks informanter. Postholm (2010) hevder at til mindre forskningsprosjekter som denne er tre til ti informanter ideelt. Det ble videre gjort et reflektert valg rundt hvilke yrkesgrupper utvalget skulle bestå av. I utgangspunktet hadde det vært ønskelig å inkludere flere yrkesgrupper, men på bakgrunn av studiens omfang ble det besluttet at utvalget skulle bestå av tre sentrale samarbeidspartnere. Skole, PPT og Statped ble valgt på grunnlag av at alle tilhører utdanningssektoren. For å få dybde i materiale ble det vektlagt å heller inkludere to informanter fra hver av de tre yrkesgruppene, fremfor flere instanser og færre informanter fra hver gruppe. Det bemerkes likevel at bruken av flere yrkesgrupper, fra flere sektorer, kunne gitt viktig innsikt i et større og mer komplekst bilde på tverrfaglig samarbeid.

Denne studien består videre av et kriteriebasert utvalg (Dale, 2011). Følgende utvalgsriterier ble satt i forkant av rekrutteringen av informanter: 1) Informantene må være ansatt i skolen, PPT eller Statped, og 2) informantene må ha erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Etersom alle forskningsprosjekter som innebærer innhenting av personopplysninger må godkjennes av Norsk senter for forskningsdata (NSD), ble dette gjort før rekrutteringen av informanter kunne starte (se vedlegg 2). Når søknaden var vurdert og godkjent ble det etablert kontakt med personer jeg allerede hadde kjennskap til innenfor disse instansene. De første informantene som ble rekruttert var to ansatte fra Statped. Videre tok jeg kontakt med en bekjent i skolen som videresendte min forespørsel til en kollega som møtte kriteriene for deltakelse til studien. Denne personen takket deretter ja til å delta. Den andre informanten fra skolen ble også rekruttert gjennom en bekjent som videresendte kontaktopplysningene etter at personen hadde takket ja til å delta. All kontakt i denne fasen

foregikk over e-post. Informantene fra PPT ble innhentet av Statped ettersom det var utfordrende å etablere kontakt med PPT på egen hånd. Etter at de hadde takket ja til deltakelse foregikk også denne kontakten over e-post. Alle seks informantene fikk tilsendt et utfyllende informasjonsskriv (se vedlegg 3, 4 og 5) om studien og deltakelse i forkant, slik at de var opplyst om hva de takket ja til. Informantene som ble rekruttert tilhører ulike arbeidsplasser og er lokalisert i forskjellige områder i landet, noe som bidrar til variasjon i utvalget. Videre består utvalget av tre menn og tre kvinner, noe som bidrar til likevekt i utvalgets kjønnsfordeling.

3.4 Gjennomføring av intervjuer

Etter at kontakten med informantene var etablert og de hadde godtatt deltakelse, fant hvert intervju sted kort tid etter. De første intervjuene ble gjennomført i februar, mens det siste intervjuet ble gjennomført så sent som starten av april. To av intervjuene ble gjennomført som fysiske intervjuer, mens resterende ble gjennomført som videosamtale over Microsoft Teams. I forkant av hvert intervju ble informantene orientert om deres yrkesmessige taushetsplikt, samt på nytt informert om deres rettigheter i forbindelse med deltakelsen. Det ble innhentet muntlig samtykke ved intervjuene som ble gjennomført digitalt, og skriftlig samtykke ved intervjuene som ble gjennomført fysisk. Det opplevdes ikke å være noen særlige forskjeller mellom de fysiske og de digitale intervjuene. En svakhet ved video kan likevel argumenteres å være at en i liten grad får med seg informantens kroppslige reaksjoner på spørsmålene. Dette kan anses å være en ulempe fordi det gjør det vanskeligere å tilpasse seg informanten (Kvale & Brinkmann, 2015). Det ble gjort et forsøk på å veie opp for dette ved å trygge informantene mest mulig. Blant annet ble dette gjort ved å informere om at det ikke fantes noe rett eller galt svar, og at de kunne stille spørsmål dersom noe skulle være uklart (Mathisen & Høigaard, 2017). Gjennom videointervju får en også med seg både mimikk og tonefall og dermed ble det vurdert til at benyttelsen av videointervju i mindre grad ville påvirke hvilken informasjon en satt igjen med (Jensen & Ulleberg, 2019).

Intervjuene varte fra 35 minutter til 75 minutter. Dette på bakgrunn av at noen informanter hadde bredere erfaring og dermed flere historier og synspunkter å dele. Lengden på intervjuene hadde også sammenheng med hvor mange spørsmål jeg som intervjuer stilte. Det første intervjuet ble i stor grad gjennomført i samsvar med intervjuguiden. Dermed varte det også lenger enn de resterende intervjuene. Resterende intervjuer ble gjennomført med bedre

flyt, og opplevdes i større grad som en samtale mellom meg som forsker og informantene. Dette blant annet fordi jeg hadde blitt tryggere på situasjonen. Jeg hadde også fått innblikk i hvilke spørsmål som opplevdes som repeterende og som kunne kuttes ut hvis informantene allerede hadde svart på noe tilsvarende. I den forlengelse kunne jeg som intervjuer også fokusere på å lytte bedre til informantene, stille avklarende spørsmål og parafrasere informantenes uttalelser (Mathisen & Høigaard, 2017). I ettertid er det dermed tydelig hvordan det å gjennomføre et pilotintervju hadde vært formålstjenlig for å tilpasse spørsmålene, bli komfortabel med intervjusituasjonen og kjent med intervjuguiden i praksis. Dette er også noe Kvale og Brinkmann (2015) understreker som vesentlig før en intervjusituasjon. Dette ble ikke gjort med hensyn til både tidspress og utfordringer med å rekruttere informanter. Jeg opplevde derimot ikke at det manglet noen spørsmål, samtidig som de fleste spørsmålene opplevdes relevante. Det er dermed usikkert hvorvidt dette egentlig hadde hatt noen innvirkning på studiens funn. I forkant av siste intervju ønsket informanten å få tilsendt intervjuguiden i forkant. Dette ønsket ble oppfylt for å ivareta informantens ønsker, selv om det i utgangspunktet var tenkt at alle intervjuene skulle bli gjennomført på lik linje. Valget om å ikke sende ut intervjuguiden til resterende informanter ble gjort på bakgrunn av at ønske om spontanitet i intervjusituasjonen (Kvale & Brinkmann, 2015).

Det ble benyttet diktafon til å ta opp lyd under hvert intervju. Bruken av lydopptak gjorde det mulig for meg som intervjuer å være tilstede i samtalen og dermed komme med gode oppfølgingsspørsmål og anerkjennende tilbakemeldinger på det som ble fortalt. På denne måten fikk jeg muligheten til å innhente utfyllende beskrivelser av relevant informasjon. Samtidig fikk jeg benyttet anledningen til å få informantene til å føle seg komfortabel i situasjonen. Dette kan også ha bidratt til at de følte seg tryggere på å dele informasjon som de anså som sensitiv.

3.5 Analyse av datamaterialet

3.5.1 Tilnærming til datamaterialet

Kristiansen (2020) fremhever hvordan kvalitativ forskning må kunne tilby en forståelse av noe, ikke bare en beskrivelse. På et analytisk nivå forholder denne studien seg til et fenomenologisk-hermeneutisk tolkningsfokus. Som nevnt i tidligere kapittel er analysen også preget av en induktiv tilnærming i den forstand at den ikke ble basert på bestemte eksisterende teorier (Thagaard, 2018). Postholm (2010) understreker derimot igjen hvordan det å ha en

induktiv tilnærming til forskningen ikke betyr at forskningen er «verdifri» eller objektiv. Dette bunner i det faktum at forsker alltid vil tolke ting ut fra sin egen referanseramme, og ut fra dette skape mening i innhentet datamateriale. Dermed er også denne analysen verdiladet, og har blitt påvirket av hva jeg som forsker anser som relevant informasjon. I den forbindelse er det verdt å understreke at den induktive tilnærmingen ikke er det samme som at forskningen i seg selv er rent induktiv. Dette understrekes av Thagaard (2018) som hevder at i kvalitativ forskning kan en klassifisere forskningen ut fra om tyngdepunktet er knyttet til utviklingen av ny teori eller til å videreutvikle etablerte teorier.

Videre hevder også Gilje (2019) at det er umulig å tolke noe uten en førforståelse og eksisterende fordommer. Dette kan ses i sammenheng med hermeneutikken og den hermeneutiske sirkel. Hermeneutikken handler blant annet om den førforståelse og de fordommer vi tar med oss inn i nye situasjoner, og hvordan disse blir korrigert når vi opparbeider oss ny kunnskap om et fenomen (Alvesson & Sköldberg, 2009; Gilje, 2019). Den hermeneutiske sirkel forklarer hvordan en vekselvis korrigerer helheten når en tolker delene, og forstår delene ut fra sin fortolkning av helheten (Gilje, 2019). Denne måten å tolke datamaterialet på gjør at en møter teksten nærmere (Gilje, 2019). Min forutforståelse av tematikken til denne studien vil dermed ha påvirket tolkningen av datamaterialet, samtidig som datamaterialet har vært med på å korrigere denne forståelsen. Med et hermeneutisk tolkningsfokus fokuserer en også på å finne en dypere mening med det som åpenbarer seg i datamaterialet (Thagaard, 2018). Dette har også vært fokuset i denne analysen. Samtidig vil en fenomenologisk tilnærming innebære at fokuset ligger på å få en felles forståelse av det som studeres. Det vil si at det har blitt lagt vekk på å finne fellesnevner i datamaterialet som til sammen gir en generell forståelse av fenomenet (Thagaard, 2018).

3.5.2 Analyseprosessen

Første trinn i analyseprosessen innbefattet å transformere lydopptakene fra intervjuene til skriftlig materiale (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette ble gjort rett etter hvert enkelt intervju slik at intervjuet fortsatt var ferskt i minne. Etter at transkripsjonene fra intervjuer var ferdig nedskrevet og skrevet ut, ble de gjennomgått i sin helhet. Metodene som ble valgt for å analysere materialet var koding, kategorisering og meningsfortetning (Kvale & Brinkmann, 2015). Bakgrunnen for dette valget var et ønske om å gjøre analyseprosessen mest mulig åpen, hvor utfallet av både kategorier og innhold ikke var forutbestemt. Samtidig var

hensikten å få komprimert datamaterialet, noe som i kvalitativ forskning er selve intensjonen med analysen (Ryen, 2002).

Analysen startet med å gjennomføre koding av hele datamaterialet. Koding vil si å sette merkelapper på innholdet (Postholm, 2010). Ut fra kodingsprosessen ble følgende kategorier dannet: (1) Den generelle praksis i tverrfaglig samarbeid, (2) utfordringer i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom, (3) momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom og (4) betydningen av tverrfaglig samarbeid for elever med Tourettes syndrom. Etter at alt materialet var inndelt i hovedkategorier ble utfordringer og fremmede momenter på nytt kodet for å komme frem til de ulike underkategoriene. Som følger av dette ble underkategoriene i utfordringer; (1) manglende involvering fra BUP, (2) rammene for etablering av samarbeid og (3) manglende kunnskap og kompetanse. Under momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourette fremkom følgende underkategorier: (1) Felles forståelse, (2) kjennskap til eleven, (3) relasjonsbygging og (4) god struktur. Etter at koding og kategorisering var gjennomført startet arbeidet med meningsfortetning. Meningsfortetning betyr at en gjennomgår informantens uttalelser og korter ned lengre formulering (Kvale & Brinkmann, 2015). Hensikten med dette var å få frem essensen i det informantene hadde fortalt. Dette ble gjort med omhu for å forsikre at den informasjonen som ble gjenværende var i overensstemmelse med det informantene faktisk hadde uttalt.

I analyseprosessen ble det også gjort et bevisst valg om å sette søkelys på den informasjonen i datamaterialet som spesifikt omhandlet det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. Det vil si at det materialet som inneholdt informasjon om tverrfaglig samarbeid i generell forstand ikke ble tilegnet like stor vekt. Denne informasjon ble komprimert og plassert inn under første hovedkategori, mens resterende kategorier retter fokus mot de aspekter som er med på å belyse studiens overordnede problemstilling.

3.6 Kvalitetssikring av studien

For å kvalitetssikre studien har det blitt rettet et kritisk blikk mot dens kvalitet i form av en grundig vurdering av det som er mest kjent som reliabilitet, validitet og generalisering. Det er omdiskutert hvorvidt disse begrepene har relevans innenfor kvalitativ forskning fordi innholdet i begrepene er nært knyttet opp til kvantitativ forskning (Ringdal, 2018). I denne

studien har det blitt gjort et bevisst valg om å likevel anvende disse begrepene på bakgrunn av deres gjenkjennbarhet som generelle begreper i forskning. Innholdet som vurderes er derimot av kvalitativ variant og tar utgangspunkt i Thagaard (2018) sin forståelse av begrepene innhold.

3.6.1 Reliabilitet

Reliabiliteten til en studie forteller noe om studiens pålitelighet. I kvalitative studier slik som denne fremhever Thagaard (2018) at reliabiliteten i stor grad handler om hvorvidt en har evnet å konkret og spesifikt beskrive fremgangsmåtene til studien. Mayring (2004) fremhever at dette kan gjøres ved å opplyse så detaljert som mulig hvordan studien og dens tilhørende deler har blitt gjennomført. Han legger også vekt på hvordan det å blottlegge studien gjennom detaljerte beskrivelser kan bidra til å sikre at en overholder etiske retningslinjer for forskningen. Dette har blant annet blitt gjort ved å gi en detaljert beskrivelse av valg som har blitt foretatt. I den forlengelse har forberedelser i form av intervjuguide, samt fremgangsmåter i form av rekruttering og gjennomføring av intervjuer blitt fremstilt. Samtidig har analyseprosessen og hvordan denne ble gjennomført blitt grundig beskrevet.

I kvalitative studier har også forsker en dominant rolle i form av egne tolkninger, vinkler og forestillinger. Postholm (2010) understreker hvordan forsker selv er det viktigste «måleinstrumentet» i kvalitativ forskning. Å kvalitetssikre min egen rolle i forskningen henger sammen med studiens transparens i form av å redegjøre for min egen subjektivitet. Dette har blitt tatt høyde for gjennom en blottleggelse av bakgrunn for valg av tema og problemstilling, en redegjørelse av min teoretiske referanseramme, samt redegjørelse og begrunnelse for valgt metodikk. Det har også blitt gjort ved å gi en fremstilling av min egen forforståelse og hvilken tilnærming jeg som forsker har hatt til både datainnsamlingen og dataanalysen.

3.6.2 Validitet

Validiteten i kvalitativ forskning handler om gyldigheten til studiens resultater (Thagaard, 2018). Dette kan blant annet undersøkes ved å vurdere gjennomføringen av datainnsamlingen. I denne studien har intervju blitt benyttet som datainnsamling. Intervju gir mye og detaljert

informasjon fra aktørene selv, noe som fører til en begrensning av egen tolkning av datamaterialet. Dette øker dermed validiteten til datainnsamlingen da det er grunn til å anta at andre kvalitative metoder, som for eksempel observasjon, åpner for større tolkning. Det å benytte lydopptak ved gjennomføringen kan også anses som en styrke på bakgrunn av at det sikrer større nøyaktighet i transkripsjonene (Thagaard, 2018). Det ble tatt også tatt høyde for validiteten til datainnsamlingen ved å forsøke å trygge informantene og legge til rette for en uhøytidelig og avslappet atmosfære. Dette for å sikre at informantene i størst mulig grad følte at de kunne gi ærlige svar. På en annen side kan personlig kjennskap til informantene, samt det at noen av informantene kjente hverandre, potensielt ha svekket gyldigheten i form av at deres svar og uttalelser kan ha blitt farget av dette.

Ifølge Mayring (2004) handler også validiteten til datainnsamlingen om å ikke overføre egne holdninger til informantene. Dette har blitt forsøkt å ta høyde for gjennom å formulere åpne spørsmål i intervjuguiden. Noen av oppfølgingsspørsmålene som ble stilt for å bekrefte informantenes utsagn anses likevel i ettertid til å ha vært noe ledende. Det skal derimot nevnes at i kvalitativ forskning bruker en ikke begreper som nøytral og ikke-påvirke, men legger fokus på å være bevisst og selvreflektert (Dale, 2011). Det skal også nevnes at problemstillingen til studien har blitt endret i etterkant av datainnsamlingen, noe som kan påvirke gyldigheten til resultatene (Bryman, 2016). Dette ble imidlertid vurdert til å ha liten innvirkning på validiteten på bakgrunn av at endringen som ble gjort var minimal. Postholm (2010) understreker samtidig hvordan det å ha en åpen problemstilling som er mulig å endre, er å anse som positivt i kvalitativ forskning. Dette fordi det åpner for at forsker utvider sin forståelse av det teoretiske begrepet underveis i forskningsprosessen.

I tolknings- og analyseprosessen handler validiteten stor sett om feiltolkninger. Her ble det lagt vekt på å tolke det som fremkom med varsomhet for å ikke tillegge informantene meninger de ikke kjenner seg igjen i (Mayring 2004). Mayring (2004) fremhever også at validiteten til både datainnsamling, analyse og studiens resultater kan tas høyde for ved å gjennomføre en «debriefing» med informantene i etterkant av intervjuene. I den forlengelse innebærer det å få informantene til å se over transkripsjoner, og tilsende analyse og funn før publikasjon. Informantene fra denne studien har verken lest transkripsjoner eller tilhørende analyse og funn. Dette var derimot noe de ble opplyst om at de hadde rett til om de ønsket. Ulempen ligger i at det dermed er vanskelig å si om informantene kjenner seg igjen i mine tolkninger. Det kan likevel argumenteres for at en fordel ved dette er at en sikrer at den

spontaniteten som intervjusituasjonen skaper, blir ivaretatt ved at materiale ikke blir slettet eller redigert (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.6.3 Generalisering

I kvalitative studier slik som denne er formålet å bidra til at leseren opplever fremstillingen av erfaringer, opplevelser og funn som gjenkjennbare (Thagaard, 2018). Dette kalles gjerne for naturalistisk generalisering (Postholm, 2010). Naturalistisk generalisering handler om å benytte tykke beskrivelser, for å gjøre det mer sannsynlighet at leseren kan kjenne seg i igjen i de beskrevne situasjoner som fremkommer i studiens funn (Postholm, 2010). Dette har blitt forsøkt å ta høyde for ved å gi utfyllende beskrivelser og klare fremstillinger av funnene. Hvorvidt denne studiens anses å være gjenkjennelig vil likevel avhenge av hvem som leser den. Det er derimot rimelig å anta at studiens resultater har generell relevans på bakgrunn av at informantene jobbet i pedagogiske instanser fra ulike deler av landet og likevel hadde samsvar i deres beskrivelser av erfaringer. Samtidig viser rapporter på tematikken til lignende resultater som denne studien, noe Thagaard (2018) hevder gir god indikasjon på gyldigheten, og dermed også relevansen til studiens resultater.

3.7 Etiske betraktninger

De etiske betraktningene gjennomsyrrer hele studien og ble tatt hensyn til både før, under og etter innsamlingen av data. Etiske betraktninger har blitt gjort i samsvar med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 2021). Herunder har det blitt lagt betydelig vekt på hensyn til personvern i form av informert samtykke, risiko for skade og belastning, konfidensialitet og taushetsplikt, samt indirekte berørte. Samtykke ble innhentet både skriftlig og muntlig. Informantene ble orientert om deres rettigheter både i informasjonsskriv som ble tilsendt, samt muntlig før selve intervjuene. Slik var de klar over hva de samtykket til. NESH (2021) understreker også at samtykket skal være fritt. Det innebærer at informantene skal ha samtykket uten ytre press. Ettersom jeg som forsker hadde personlig kjennskap til to av informantene i forkant, ble det tillagt ekstra vekt på å understreke overfor dem at de selv måtte vurdere om de følte seg komfortable med å delta. Det å ha en personlig relasjon til informantene er likevel noe som kan ha hatt innvirkning på hvorvidt de valgte å delta eller ikke.

Når en gjennomfører en studie, opplyser Kvale og Brinkmann (2015) at risikoen for å skade deltakerne bør være lavest mulig. I denne sammenheng ble det vurdert at risiko for skade og belastning for studienes informanter var marginal. Grunnlaget for denne vurderingen var at de opplysninger som skulle innhentes ikke stod i fare for å true deres konfidensialitet, samtidig som de opplysningene som fremkom i intervjuene i mindre grad ble vurdert som sensitive. Informantene ble selv opplyst om deres konfidensialitet, både i informasjonsskrivet og i muntlig samtale. For å overholde informantenes konfidensialitet har også opplysninger som gjør det mulig å utpeke deres identitet bevisst blitt utelatt fra studiens funn. Informantene omtales også av denne årsak bare ved hvilken instans de tilhører, etterfulgt av 1 og 2 for å skille de fra hverandre. I forlengelse av dette benevnes også alle informantene med felles pronomeren han/henne. Enkelte sitater i funndelen er av etiske hensyn også blitt redigert. Dette er for å ivareta informantene og unngå stigmatisering i forhold til usammenhengende og forvirrende tale, noe Kvale og Brinkmann (2015) understreker som viktige etiske hensyn i intervjuundersøkelser. I form av etiske hensyn i analyseprosessen ble material transkribert på bokmål. Det vil si at dialektord ble sensurert med hensyn til å ikke utlevere informantens identitet. Samtidig ble alle opplysninger som kunne identifisere både informantene og tredjepersoner anonymisert i transkripsjonene.

Opptaksmateriale fra intervjuene ble lagret på en personlig diktafon som ble oppbevart utilgjengelig for utenforstående, og som kun ble tatt frem ved transkribering. Dette for å sikre at ingen andre fikk tilgang til råmateriale som kunne utlevere informantens stemme, og andre eventuelle identifiserbare opplysninger som lydopptakene inneholdt. Det transkriberte materialet ble for sikkerhetsskyld også lagret på en passordbeskyttet enhet. Informantene ble også informert om hvordan de skulle forholde seg til deres yrkesmessige taushetsplikt i forkant av intervjuene. Det ble påpekt at formålet ikke var å utlevere enkeltsituasjoner, elever eller instanser, men heller å få et bilde av den praksisen som foregår, og hvilke utfordringer og muligheter som finnes i arbeidet. Det ble videre understreket at om informasjon om enkeltpersoner skulle fremkomme, ville denne informasjonen bli håndtert med varsomhet med hensyn til anonymitet av tredjeparter. På denne måten ble det også tatt hensyn til indirekte berørte (NESH, 2021).

Samlet sett ble de fordelaktige konsekvensene for informantene vurdert som større enn eventuelle ulempene ved å delta, noe Kvale og Brinkmann (2015) understreker som en viktig etisk vurdering i forkant av en studie. Positive konsekvenser for informantene kan ha vært

større innsikt i betydningen av tverrfaglig samarbeid for utsatte grupper, samt økt refleksjon rundt egen praksis. Ettersom alle prosjekter som omfatter personopplysninger har meldeplikt til NSD ble prosjektet, som nevnt tidligere, meldt inn og godkjent av NSD i forkant (Personopplysningsloven, 2018). Dermed støttes egenvurderingen av informantenes personvern av en uavhengig sekundærinstans som vurderte prosjektet til å være i samsvar med personvernlovgivningen.

4. Presentasjon av funn

I dette kapitlet vil studiens funn presenteres for seg selv for å gi en tydelig fremstilling av hva som fremkom fra intervjuene. Funnene er delt inn i kategoriene som ble utformet fra dataanalysen. Til sammen tar kategoriene sikte på å dekke mest mulig av det problemstillingen spør etter, som er følgende: «*Hvordan erfarer skolen, PPT og Statped det tverrfaglige samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom?*». Hovedkategoriene som ble utarbeidet fra analysen er; den generelle praksis i det tverrfaglige samarbeidet, utfordringer i samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom, momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom og til slutt betydningen av tverrfaglig samarbeid for elever med Tourettes syndrom. Første kategori tar for seg samarbeidet i generell forstand, uavhengig av elevens vanske. I de videre kategoriene fokuseres det på de momenter som informantene spesifikt vektla når det kommer til tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Dette på bakgrunn av at det er de opplysninger som gir grunnlag for å besvare studiens overordnede problemstilling. Det skal i den forbindelse nevnes at informantene i stor grad var enige om at tverrfaglige samarbeid i liten grad er avhengig av den spesifikke vanske eller diagnose eleven har. Statped-ansatt 2 fremhevet denne forståelse ved følgende uttalelse:

«Hva som er viktig for gode samarbeid er sjeldent diagnose avhengig. Det samme vil gjelde for alle. Så har man kanskje noen få spesifikke ting som kommer ekstra for den bestemte elevgruppen».

Som nevnt i forrige kapittel har enkelte sitater blitt redigert for å skape bedre flyt i teksten. På bakgrunn av dette har også non-ord, eksempelvis «ehhh» og «hmm tjaaa», som viser til at informanten enten tenker eller fomler med ordene, blitt fjernet fra kommende kapitler.

4.1 Den generelle praksis i det tverrfaglige samarbeidet

Den overordnede erfaringen blant informantene var at tverrfaglig samarbeid har varierende grad av kvalitet. En informant hevdet at det er like ofte at samarbeidene går bra, som at samarbeidspartene ikke får det til å fungere. Dette ble i flere intervjuer blant annet begrunnet i at samarbeid er personavhengig. I den sammenheng ble det pekt på betydningen av samarbeidskompetanse og hvilken «stå-på-vilje» hver enkelt samarbeidspartner har. Statped-ansatt 2 la spesielt vekt på hvordan den enkeltes kvaliteter, kompetanse og ferdigheter påvirker samarbeidene.

Det ble også gitt uttrykk for av flere informanter at de generelle strukturene for samarbeid er tungvinte. PPT-ansatt 2 la spesielt vekt på hvordan saker innebærer alt for mye papirarbeid, noe som forårsaker at det tar lang tid å få i gang tverrfaglige samarbeid. Det skal likevel nevnes at flere informanter opplevde at de samarbeidene de hadde vært en del av i stor grad fungerte godt. Til tross for dette ga samtlige informanter uttrykk for et stort forbedringspotensial når det kommer til hvordan det tverrfaglige samarbeidet fungerer i praksis. I forbindelse med dette ble det i stor grad pekt på hvordan rammene setter de største begrensningene. Følgende uttalelse av PPT-ansatt 2 understreker dette:

«Jeg opplever at alle de som jobber for eleven ønsker eleven godt, men systemet og rammene begrenser oss. Kanskje mye mer enn det folk tror».

Det ble også lagt frem av begge informantene fra PPT at det var ønskelig med større lavterskel tilbud for drøfting og samarbeid på tvers av instansene. I den forlengelse mente informantene at dette gjør det lettere for eleven å få den hjelpen de har behov for, når de har behov for den. Dette ble samtidig fremhevet et ønske om at instansene utenfor skolen var tettere på hvor det skjer, nettopp i skolen. Statped-ansatt 1 sa følgende om saken:

«En ting som er viktig, er at det er veldig riktig å komme nærmere eleven, der det foregår. Samtidig ser jeg at instansene nå beveger seg i praksis i motsatt retning».

Videre la Statped-ansatt 2 spesielt vekt på hvordan han/hun opplever at det tas for lite høyde for de øvrige systemene rundt barnet, som ikke er direkte involvert i barnets skolehverdag. I den sammenheng ga informanten uttrykk for at et bredere systemperspektiv ville vært ideelt.

Dette ble også påpekt av andre informanter. «Vi må se helheten i barnets liv» uttalte skoleansatt 1.

I form av systemer hadde Statped-ansatt 1 en formening om at hele systemet rundt tverrfaglig samarbeid burde endres for å utløse bedre funksjonalitet. Han/hun uttalte følgende:

«Hvis det ikke fantes noen begrensninger hadde jeg personlig sett for meg at hele systemet.. alle systemene rundt disse elevene burde endres. Vi må gå bort fra den veldige sektorinndelingen vi har nå for å få til fri flyt av informasjon rundt eleven».

4.2 utfordringer i samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom

4.2.1 Manglende involvering fra BUP

Samtlige informanter trakk frem frafall og for lite involvering av enkelte instanser som utfordrende for samarbeidets flyt og progresjon. Samtlige informanter ga i den forlengelse uttrykk for at det spesielt ofte er utfordringer knyttet til at BUP ikke deltar aktivt i samarbeidet etter utrednings- og startfasen. Dette var spesielt knyttet opp mot elever med Tourettes syndrom da de nesten alltid er involvert med BUP i mindre eller større grad. Skoleansatt 1 fortalte blant annet at BUP hadde vært innkalt til de tre siste tverrfaglige møtene på skolen uten å stille opp. Flere informanter ga sterkt uttrykk for et ønske om at BUP var mer involvert i den videre prosessen med elevene. I den sammenheng uttalte skoleansatt 2 følgende:

«Jeg tenker at BUP ikke burde trekke seg ut så fort diagnosen er satt, de burde i det minste titte inn for å se at ting faktisk fungerer».

Statped-ansatt 1 ga også uttrykk for lignende opplevelser:

«Jeg ser ofte at BUP blir for passive, og det er nok ofte fordi de ikke har muligheten, men de bidrar ofte ikke med så mye etter at diagnosen er satt».

Statped-ansatt 1 la også vekt på at når noen instanser trekker seg ut må de andre instansene prøve å fylle inn det hullet som blir etterlatt, og det er utfordrende. Videre la både skoleansatt 1 og Statped-ansatt 1 frem hvordan «stort gjennomtrekk» og hyppig utskifting av ansatte i

instansene gjør samarbeidene utfordrende. Dette påvirker stabiliteten i samarbeidene. Det ble gitt uttrykk for at dette gjerne har betydning for hvorfor noen instanser ikke møter opp til avtalte samarbeidsmøter.

PPT-ansatt 2 knyttet manglende involvering fra BUP opp mot helhetsbilde av elevens utfordringer. Informanten uttalte blant annet at dette gjør at en mister fokus på elevens psykiske helse, samtidig som en mister den spisskompetansen BUP innehar. Dette ble også vektlagt av flere informanter hvor Statped-ansatt 2 ga uttrykk for at det generelt blir for lite fokus på helheten i barnets liv. Informanten mente at i skolesektoren blir den dominerende diskursen skolehverdagen, noe som er problematisk når en skal finne løsninger på komplekse utfordringer.

«Det er nødvendigvis sammenhenger der, det er jo bare å bruke enkel systemteori så skjønner man at her er man nødt til å ha med andre deler av barnets liv også» -
Statped-ansatt 2.

Det ble i den forbindelse også vektlagt hvordan tverrfaglig samarbeid mellom ulike sektorer, er av betydning for funksjonen til samarbeid. Statped-ansatt 2 la videre vekt på at det er utfordrende at det ikke finnes et «naturlig samarbeid» mellom aktører på tvers av de ulike sektorene, som for eksempel helse og utdanning. Han/hun uttalte i den forbindelse følgende: «Der ligger på en måte, sånn som jeg ser, hele utfordringsbilde for meg».

4.2.2 Rammene for etablering av samarbeid

En samlet vurdering fra informantene var at de tverrfaglige samarbeidene blir etablert for sent i løpet. Utfordringen med for sen etablering ble av samtlige informanter knyttet til de formelle rammene for samarbeid, og hvordan disse burde forbedres for å unngå denne utfordringen. En annen utfordring som ble fremhevet i forbindelse med dette var at når samarbeidet blir opprettet sent, så finnes det allerede mange historier der, og disse er ofte av negativ karakter. «Man er i konflikt før man i det hele tatt har startet samarbeidet», uttalte Statped-ansatt 2. I den sammenheng ble det understreket av flere informanter at dette i Tourette saker handler om at diagnosen blir fastsatt sent. «Dermed tenker jeg at en må fokusere mer på atferd og utvikling enn spesifikke diagnoser», la Statped-ansatt 2 til.

Samtlige informanter var bestemt på at tidlig innsats alltid er veien og gå, men fremhevet hvordan dette er vanskelig å få til med en diagnose som Tourette som har faste kriterier for diagnostisering. Dermed blir den ofte fastsatt sent i vanskeløpet, når utfordringene til eleven og dens foresatte allerede har pågått i lang tid. Dette innebærer ofte at de som skal motta hjelp fra det tverrfaglige teamet sitter med en følelse av at ingenting hjelper basert på negative erfaringer. PPT-ansatt 2 fremla følgende om saken:

«Det går for lang tid. Det er først når eleven har så store vansker at man får folk inn. Og så tar det for lang tid videre, det er så mye papirer. Når ting tar så lang tid så eskalerer det. Vanskene blir så store at når vi kommer inn da er det vanskelig å gjøre noen ting som helst. Det handler om de erfaringene elevene da har gjort seg med de voksne rundt. Det handler om deres psykiske helse. Vi burde vært raskere på, det burde vært en frist».

PPT-ansatt 1 utdyper at det er av betydning at alle parter blir involvert tidlig i løpet. Dette støttes også av informantene fra Statped som hevder den største utfordringen de opplever er at de blir involvert for sent. Videre er den samlet forståelsen blant informantene at desto tidligere de tverrfaglige samarbeidene blir etablert, desto større sjans har de for å lykkes. Statped-ansatt 1 hevdet i den forbindelse at tidlig innsats var selve nøkkelen til gode tverrfaglige samarbeid som bidrar positivt for eleven.

«Tidlig innsats er hele greia, og vår utfordring er at vi kommer inn altfor sent. Forebygging vet vi er veien å gå, men samtidig så satses det ikke» -Statped-ansatt 1.

4.2.3 Manglende kunnskap og kompetanse

Manglende kunnskap og kompetanse ble fremhevet av informantene som en stor utfordring i tverrfaglige samarbeid. Dette innebar både for lite samarbeidskompetanse på generell basis, men også kompetanse om ulike utfordringer og tilretteleggingsmetoder i sammenheng med Tourettes syndrom. I forbindelse med dette ble det fremlagt hvordan skolen ofte ikke innehar den spesifikke kunnskapen om diagnoser som Tourette. I forlengelse ga informantene uttrykk for et behov for tverrfaglig samarbeid for å innhente denne kompetansen. Derimot la flere informanter frem hvordan instansene utenfor skolen ofte har lite kjennskap til eleven og lite kunnskap om tilrettelegging i skolen. PPT-ansatt 2 la videre frem hvordan en ofte har en

forventning om at andre instanser skal ha mer kunnskap og kompetanse enn det de egentlig har. Informanten uttrykte et ønske om at BUP utvidet sitt mandat slik at de hadde mer kunnskap om diagnoser, samt hvordan en kan tilrettelegge i skoleverket basert på denne diagnosen. PPT-ansatt 2 uttalte følgende:

«Det blir mye breddekompetanse, spisskompetansen er spesielt mangelvare for Tourette».

Han/hun la også til at Statped gjerne innehar denne spisskompetansen når det kommer til diagnoser som Tourette, men at det å koble på Statped tar for lang tid, og henger sammen med rammene for etablering av samarbeid. Samlet sett viser materialet til et ønske om mer kunnskap og kompetanse både om diagnose, samarbeid og tilrettelegging for å motvirke denne utfordringen og deretter kunne bidra til bedre hjelp for elevene med Tourettes syndrom.

4.3 Momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom

Statped-ansatt 2 fremhevet hvordan det er samvirkende faktorer som skaper gode tverrfaglige samarbeid. Når alle faktorene er tilstede, er mulighetene for gode samarbeid som bidrar til elevens positive utvikling store. Samlet sett viser materialet fra studien at hva som fremmer samarbeid i stor grad er uavhengig diagnoser og problemområder. Informantene trakk frem mange av de samme faktorene for generelle samarbeidsfremmende bidrag som for fremmende bidrag til det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourette. De la likevel spesielt vekt på noen spesifikke momenter som har vesentlig betydning i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom.

4.3.1 Felles forståelse

Felles forståelse ble fremhevet av samtlige informanter som spesielt viktig for at det tverrfaglige samarbeidet skal gi optimalt utbytte for elever med Tourettes syndrom. PPT-ansatt 1 trakk frem hvordan felles forståelse er å regne som grunnmuren i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourette og uttalte følgende:

«Vi må skape en felles plattform for hvordan man forstår barnet på tvers av aktører, faglig bakgrunn og profesjon. Det må ligge en felles forståelse til grunn før en kan gå videre med arbeidet».

Vedrørende spørsmål om hva som fremmer gode samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom svarte også Statped-ansatt 1 følgende:

«Det har jeg tenkt mye på. Det er forståelse. En forståelse for at elever med Tourette har reelle utfordringer. Dette er elever som veldig ofte sliter beinhardt for å få det til, men de klarer ikke. Og den forståelsen må inn hos alle».

I forlengelse viser materialet fra studien at dette innebærer en felles forståelse blant samarbeidspartene om hva som er elevenes individuelle styrker og svakheter, samt at det finnes en felles forståelse for hvordan en skal behandle elevenes vansker, både på skolen og i hjemmet. Dette for å sikre elevene forutsigbarhet. Statped-ansatt 2 fremhevet hvordan han/hun alltid jobbet for å få til en felles forståelse av elevens vansker i starten av sine samarbeid. Dette fordi han/hun, i likhet med PPT-ansatt 1 opplevde det som grunnmuren i gode samarbeid. Statped-ansatt 1 vektla betydningen av forståelse for eleven ved følgende uttalelse:

«Det er ingen som forstår meg. Det er en setning jeg hører ofte fra elevene med Tourette. Å få til den forståelsen er tverrfaglig samarbeid på sitt beste».

4.3.2 Kjennskap til eleven

Det ble vektlagt av flere informanter hvordan førstehåndskjennskap til eleven er avgjørende for at samarbeidet skal bidra til god tilrettelegging og hjelp for eleven det samarbeides om. Samtlige informanter var i den forbindelse samsvarige i hvordan diagnoseperspektivet må komme i andre rekke. Materialet belyser videre hvordan det er en forutsetning at den dialogen og kommunikasjonen som foregår mellom samarbeidspartene er basert på kjennskap til eleven det kommuniseres om. Skoleansatt 1 ga uttrykk for at skolen ofte gir de andre instansene all informasjon, mens de får lite i retur. Dette begrunnes i at det er skolen som har personlig kjennskap til eleven, og at instansene deretter arbeider på bakgrunn av den informasjon skolen gir. Videre uttalte skoleansatt 2 hvordan han/hun opplever at de tiltakene som blir presentert av de andre instansene ofte føles som «gjennomsnitts løsninger», fordi de ikke har sett eleven

«in action» i klasserommet. Informanten la deretter til at det oppleves som viktig at løsninger baseres på individ og ikke diagnose. Likevel hadde alle informantene, fra alle instansene, den oppfatning av at kjennskap til eleven er en forutsetning for god tilrettelegging i skolen. Skoleansatt 1 fremhevet hvordan Tourettes syndrom er en dynamisk diagnose som utartes forskjellig fra person til person, og at personlig kjennskap til eleven og dens utfordringer dermed alltid må komme før diagnoseperspektivet. «Det er jo som de sier, har du møtt en så har du møtt en» -Skoleansatt 1.

Gjennom personlig kjennskap til eleven får en også frem elevens stemme. Dette ble vektlagt som betydningsfullt av samtlige informanter. Skoleansatt 1 la vekt på at om en ikke involverer eleven så får en ikke satt inn tiltak der hvor utfordringene faktisk ligger. Statped-ansatt 2 hevdet det samme ved å understreke at det er viktig at elevens stemme kommer frem fordi det er da en får tak på de riktige tiltakene. «Ofte kan en tro at noe er på en måte, og så er det ikke det» -Statped-ansatt 2. Dette ble også fulgt opp av flere informanter som mente at elevens stemme har mest å si for at samarbeidet utløser den funksjonen det skal; nemlig å bidra til at eleven mestrer skolen og livet. PPT-ansatt 2 hadde følgende i si om den saken:

«Det er viktig å ikke ta alle under en kam. Hør på hva eleven selv mener. Dette krever at de voksne lytter, fordi ellers slutter elevene å fortelle. Vi må ta de på alvor. Deres stemme skal vektlegges i veldig stor grad. Alle med Tourettes syndrom har ikke samme behov».

Det ble også fremhevet av flere at det på bakgrunn av dette er av relevans at instansene spiller på lag med, og lytter til hva elevens foreldre, som kjenner barnet best, har å si.

4.3.3 Relasjonsbygging

Gjennomgående i informantenes uttalelser lå betydningen av å bruke tid på relasjonsbygging for å fremme de gode samarbeidene. Det ble vektlagt at fokus på relasjonsbygging må være sentralt fra starten av samarbeidene. Informantene tilla relasjonsbygging til andre instanser, foreldre og elev spesielt stor vekt når det tverrfaglige samarbeidet omhandler elever med Tourettes syndrom. Statped-ansatt 1 hevdet at relasjonsbygging er med på å skape en positiv atmosfære, og at dette er spesielt viktig i tverrfaglige samarbeid rundt elever med Tourette, fordi skole og foreldre ofte opplever at de er i en vanskelig situasjon. I den forlengelse la

Statped-ansatt 1 vekt på betydningen av å bidra til å gjenopprette et godt forhold mellom foreldre og skole og begrunnet dette i følgende uttalelse:

«Jeg har INGEN erfaring med at sakene mine går bra dersom det ikke er godt samarbeid mellom skole og hjem. Det er en 100 % regel.»

Materialet viser videre til at relasjonsbygging ovenfor foreldre var å anse som spesielt viktig av studiens informanter. Dette begrunnes i at foreldresamarbeid er avgjørende for at samarbeidet skal fungere, og fordi foreldrene ofte opplever at de er i en spesielt sårbar situasjon.

Under relasjonsbygging la informantene vekt på hvordan dette kan gjøres gjennom humor, tillit, respekt og anerkjennelse for både kollegaer, andre instanser, eleven det gjelder og dens foresatte. Respekt og anerkjennelse ble ansett som sentrale prinsipper som må gjennomsyre hele samarbeidet. Statped-ansatt 1 uttalte også at det absolutt viktigste for godt tverrfaglig samarbeid er humor. «Det høres kanskje litt uproft ut å si, men humor i møtene er helt avgjørende» ble det uttalt. Dette begrunnes i at humor påvirker atmosfæren og er med på å bygge opp gode relasjoner, samt at det bidrar til en positiv innstilling til samarbeidet. Informantene understrekte også at relasjonsbygging skaper tillit og at tillit fremmer sannhet. «Og vi trenger riktig informasjon for å kunne hjelpe eleven», ble det uttalt av skoleansatt 1.

4.3.4 God struktur

Materialet belyser hvordan informantene i stor grad vektla god organisering som fremmende middel for det tverrfaglige samarbeidets operative funksjon på generell basis. I form av god organisering trekkes det frem av informantene hvordan dette krever en god struktur. Det må jobbes med noe konkret for at samarbeidene skal skape noe. For å oppnå dette må en ha arbeidsprosesser og fordeling av oppgaver. Materialet fremhever også betydningen av faste kontaktpunkt, faste møter og forutsigbarhet. Det ble samtidig lagt vekt på at samarbeidspartene må forsøke å bygge ned tradisjonelle sektor- og profesjonsbarrierer i sine samarbeid. I den forlengelse ble det understreket hvordan god struktur på samarbeidet er spesielt viktig i saker som omhandler elever med Tourettes syndrom, fordi slike saker ofte er komplekse. PPT-ansatt 1 ga uttrykk for at han/hun syns det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med nevroutviklingsforstyrrelser var spesielt godt etablert og i stor grad fungerte godt.

Dette ble begrunnet i at det var god organisering og god struktur på disse samarbeidene. Det ble også lagt frem av Statped-ansatt 1 at komplekse saker med Tourette diagnoser ofte krever mer av samarbeidspartene enn andre former for samarbeid, og at dette innebærer et større behov for god struktur. Statped-ansatt 2 underbygde dette ved å hevde at desto større kompleksitet det er i saken, desto mer krevende er det å få det til å fungere. Han/hun uttalte i den forbindelse: «Det handler mye om å holde eleven i sentrum og ha en form for struktur på hvem som leder arbeidet i sånne saker».

4.4 Betydningen av tverrfaglig samarbeid for elever med Tourettes syndrom

Samtlige informanter understrekte hvordan det tverrfaglige samarbeidet er avgjørende for at elever med Tourettes syndrom skal få den hjelpen de har rett på. Videre la flere informanter frem hvordan tverrfaglig samarbeid bidrar til større forståelse for eleven og dens utfordringer. Dermed er det tverrfaglige blikket avgjørende for tilretteleggingen og tiltakene som blir iverksatt for å hjelpe eleven. Det ble poengtert av flere at når elever føler seg forstått bidrar det til at de blir trygge. Flere informanter la særlig vekt på hvordan dette er med på å forhindre både utagering, kunnskapshull, skolevegring, frafallsproblematikk og andre negative konsekvenser. Samtidig la flere informanter vekt på hvordan tverrfaglig samarbeid i stor grad kan være med på å rette fokus mot å ivareta elevene med Tourette sin psyke. Statped-ansatt 1 hadde følgende uttalelse knyttet til det:

«Min erfaring er at om en ikke klarer å hjelpe disse elevene så finner en at mange av disse senere er knyttet til rus og kriminalitet i fremtiden, de blir drop-outs, og veien til NAV er kort. Det samme gjelder voksenpsykiatrien. Og det må snakkes mer om. Fordi det handler om forebygging. At man ikke får det til på skolen går utover livskvaliteten og oddsene blir dårlige».

Flere informanter la også vekt på hvordan innfallsvinkler fra ulike instanser er desto viktigere, desto mer sammensatte vansker elevene har. Dermed ble det fremhevet at tverrfaglig samarbeid ofte er spesielt viktig for elever med Tourettes syndrom ettersom mange av dem har sameksisterende vansker. PPT-ansatt 1 trakk frem hvordan de ulike blikkene fra ulike instanser var viktig for elever med Tourette fordi det er så mange faktorer som spiller inn for deres velvære i skolen. Informantene trakk i den forlengelse frem hvordan de mente det var viktig at blant annet BUP, som har en annen innfallsvinkel enn de pedagogiske instansene, er

involvert i samarbeidet på bakgrunn av dette. Samlet sett la informantene vekt på hvordan det tverrfaglige samarbeide er med på å overholde systemperspektivet noe som bidrar til helhetlig og bedre hjelp for elever med komplekse vansker slik Tourettes syndrom ofte innebærer.

PPT-ansatt 2 uttalte i den forbindelse følgende:

«Jeg tror det gir et helhetlig bilde, helhetlig perspektiv og helhetlig tilrettelegging. Det bidrar mot hvordan man møter barnet og hvordan man tenker. Alle instansene bidrar med ulik kompetanse og kunnskap, spesielt når man har ulike sektorer som helse og skole».

Avslutningsvis poengter Statped-ansatt 2 når han/hun fikk spørsmål om det tverrfaglige samarbeidets betydning for elever med Tourettes syndrom følgende: «Det har alt og si, ALT. Uten et godt samarbeid så lever bare systemet sitt eget liv på samme måte». Statped-ansatt 1 viste også til samme oppfatning:

«Det tverrfaglige samarbeidet er helt avgjørende for at det skal gå bra. Ingen instanser kan få dette til alene. It takes a village to raise a child».

Oppsummert viser datamaterialet til hvordan tverrfaglige samarbeid potensielt kan bidra til større forståelse for elever med Tourettes syndrom sine vansker. Dette basert på at tverrfaglig samarbeid innebærer ulike innfallsvinkler og blikk på eleven sine vansker. Til sammen kan dette bidra til at helhetsbilde av eleven blir ivaretatt gjennom større kunnskap og kompetanse, både fra ulike instanser innen samme sektor, men også gjennom det samarbeidet som foregår på tvers av sektorer som utdanning og helse.

5. Diskusjon

De kategoriske inndelingene fra resultatkapitlet vil være gjenstand for påfølgende diskusjon. I den forlengelse er diskusjonen strukturert i overensstemmelse med foregående kapittel.

Funnene vil likevel drøftes opp mot hverandre. Den overordnede hensikt med dette kapitlet er å diskutere studiens funn i lys av tidligere empiri, den teoretiske referanserammen og annen relevant teori på tema. Til sammen vil dette kunne bidra til å belyse studiens problemstilling i et utvidet perspektiv. Intensjonen er å trekke funnene videre for å skape en helhetlig forståelse av det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom.

5.1 Den generelle praksis i det tverrfaglige samarbeidet

Rent overordnet trekker funnene fra studien i retning av at den generelle praksis av tverrfaglig samarbeid har forbedringspotensial. Funnene viser til en opplevelse av varierende grad av kvalitet, hvor de formelle rammene for samarbeid setter begrensninger på hvorvidt det tverrfaglige samarbeidet får utløst sin funksjon. Kvello (2018) hevder samsvarende at dagens praksis av tverrfaglig samarbeid har varierende kvalitet og til dels ser ut til å være svakt utbygd. Lauvås og Lauvås (2004) hevder på sin side at tverrfaglige samarbeid nesten alltid byr på utfordringer som gjør det vanskelig å få til et samarbeid av god funksjon. Til sammen gir dette en indikasjon på et mulig behov for omstrukturering når det kommer til rammene rundt tverrfaglig samarbeid.

Gilberts (2018) poengterer hvordan det i mange år har eksistert en rekke hinder i organiseringen av PPT som virksomhet. Han presenterer videre hvordan en av de hyppigste forslagene for omorganisering er å gjøre PPT til en del av skoleverket, der hvor hver enkelt PP-rådgiver tilhører en bestemt skole. Dette på bakgrunn av at det bidrar til å spre kompetanse ut i skolen, samtidig som det gjør samarbeidet både lettere, og fører det ned på et mer lavterskel nivå. Denne fremstillingen av Gilberts (2018) samsvarer med studiens funn hvor det presenteres et samlet ønske om at instansene burde kobles tettere på hvor det skjer, nettopp i skolen. Helhetsinntrykket vitner dermed om at det potensielt vil være formålstjenlig å bryte ned de barrierene som per dags dato skiller instansene fra hverandre, og heller koble instansene tettere på skolen og elevene.

Studiens funn gir videre indikasjoner om et behov for å gjøre det lettere å etablere og drive samarbeid på tvers av instanser og sektorer. Det fremheves i funnene hvordan dette i dagens praksis er tungvint. Det blir i den forbindelse pekt på et ønske om at samarbeid på tvers bør kunne foregå på større lavterskel nivå enn det det gjør i dag. Konkret blir det nevnt hvordan sektorinndelingen setter stopper for fri flyt av informasjon, noe som kan tenkes å gjøre det utfordrende for samarbeidspartene å tilrettelegge for den gjeldende eleven. Dette på bakgrunn av at god tilretteleggelse krever fullverdig informasjon om hvem eleven er, og hva behovet er. Et tiltak som er opprettet i forbindelse med dette er det som kalles 0-24-samarbeidet. Formålet er å styrke oppfølgingen av utsatte barn og unge gjennom å bedre samordne tjenester på tvers av sektorer (Kunnskapsdepartementet, 2021). Regjeringens opprettelse av 0-24-samarbeidet vitner om en forståelse i dagens samfunn for at tverrfaglig samarbeid på tvers av sektorer, slik det fungerer i dag, ikke holder mål. Det skal likevel nevnes at studiens funn viser til en

opplevelse av at mange tverrfaglige samarbeid faktisk fungerer godt. Det gjelder dermed å uttrykke de aspekter som forårsaker utfordringene og sette søkelys på å styrke de momenter som bidrar til gode samarbeid.

Funnene belyser også hvordan studiens informanter, i tillegg til organisering og rammer, legger vekt på hvordan samarbeidene de har vært en del av, påvirkes av personlige egenskaper. Det vil si den samarbeidskompetansen, «stå-på-viljen» og de kvalitetene hver enkelt samarbeidspartner innehar. NOU (2020:1, s. 87) hevder at det er mange tjenester som yter god støtte og bistand til brukerne av dem, men at dette ofte kommer på bakgrunn av private initiativ, noe som gjør tilbudene sårbare. Samme oppfatning deles i en rapport av Winsvold (2011) som fremhever hvordan samhandlingen mellom instansene i stor grad er personavhengig. Evnen til å samarbeide er ikke medfødt, men må læres (Glavin & Erdal, 2013). Samlet sett gir det indikasjoner på at det vil være formålstjenlig å rette søkelys mot å utvikle samarbeidskompetansen til personer som jobber innenfor de ulike tjenestene. Sett i lys av kompetansetrekanten til Skau (2017) er dette en forutsetning for å oppnå helhetlig profesjonell kompetanse. Dette på bakgrunn av at samarbeidskompetanse kan anses som en yrkesspesifikk ferdighet.

En måte å utvikle denne kompetansen på er gjennom å implementere samarbeid som læringsmål i skolen og utdanning. Ved Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU) er det innført et obligatorisk emne for alle master- og profesjonsstudenter som heter eksperter i team. Formålet er å utvikle studentenes tverrfaglige samarbeidskompetanse (NTNU, 2019). Samtidig innebærer læringsutbytte i ny rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger at en skal lære å samhandle tverrfaglig på tvers av instanser (Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger, 2017). Dette vitner om en økt bevissthet ved dagens utdanningsinstitusjoner om betydningen kompetansen til samarbeid kan ha i arbeidslivet. Det øker også sannsynligheten for styrket samarbeidskompetanse hos fremtidig ansatte i hjelpetjenestene. Behovet for samarbeidskompetanse understrekes også av Omdal og Thygesen (2018) som hevder at barns utvikling er avhengig av at de voksne rundt evner å samarbeide til barnets beste. Satt inn i studiens kontekst vitner det om at samarbeidskompetansen den enkelte deltaker i de tverrfaglige teamene innehar kan utgjøre stor forskjell på hvorvidt eleven i sentrum får utfoldet sitt potensiale. Dermed tyder det også på at samarbeidskompetanse må utvikles for å kunne bidra til bedre tverrfaglig samarbeid.

En del av den sentrale samarbeidskompetansen er å ha forståelse for det helhetlige bilde (Glavin & Erdal, 2013). Resultatene fra denne studien peker i den forbindelse på et behov for et bredere systemperspektiv når det kommer til det tverrfaglige samarbeidet. Dette henger sammen med det å se helheten i barnets liv, noe funnene konkret poengterer som essensielt i gode tverrfaglige samarbeid. Når tverrfaglige samarbeid optimaliseres, kan de bidra til nettopp dette. Dette på bakgrunn av at når alle aktørene i det tverrfaglige samarbeidet er til stede blir det lettere å belyse helheten i barnets liv (Glavin & Erdal, 2013). I den forlengelse vil det også kunne bidra til et bredere systemperspektiv. Desto flere ulike aktører, med ulik kompetanse og faglig bakgrunn, desto større sannsynlighet for at det blir tatt høyde for alle de øvrige systemene barnet befinner seg i. Dette fordi de ulike instansene vil ha ulike innfallsvinkler og blikk på barnet det samarbeides rundt. Klarer en å påvirke flere systemer rundt eleven samtidig, vil sannsynligheten øke for at eleven det samarbeides om utvikler seg i positiv retning (Nordahl, 2012). Studiens funn tyder derimot på at dette er en utfordring å oppnå i praksis. Denne utfordringen diskuteres videre i neste delkapittel.

5.2 utfordringer i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom

5.2.1 Manglende involvering fra BUP

Funnene fra denne studien belyser hvordan det oppleves som utfordrende at noen instanser ikke deltar aktivt i det tverrfaglige samarbeidet. Knyttet til elever med Tourettes syndrom viser resultatene at informantene opplever det som spesielt utfordrende at BUP trekker seg ut fra samarbeidet tidlig i løpet. I forlengelse av dette fremhever funnene hvordan det oppleves utfordrende å samarbeide på tvers av sektorer fordi det ikke finnes et naturlig samarbeid der. Dette er derimot nødvendig for å fremme helhetsforståelsen av eleven det samarbeides om. Det ble konkret poengtert av informantene hvordan frafall fra helsesektoren, i denne sammenheng BUP, gjør at en mister fokus på den psykiske delen av elevens liv, og at det i den forbindelse blir for lite fokus på helheten. Ettersom det ofte er skole og PPT, og i noen tilfeller Statped, som da deltar i samarbeidet har skolediskursen en tendens til å bli dominerende. Dette opplevedes som problematisk når en skal finne løsninger på komplekse utfordringer slik som Tourette diagnosen ofte kan være. Samlet sett indikerer disse funnene at de pedagogiske instansene har et ønske om at utenforstående instanser, innenfor blant annet helse og psykiatrien, i større grad involverer seg i det tverrfaglige samarbeidet. Dette på bakgrunn av at det utløser et bredere perspektiv på eleven og dens utfordringer. Glavin og Erdal (2013) understreker at for å belyse helheten i barnets liv er det viktig at alle aktørene er

tilstede og bidrar med sin kompetanse. Dette gir en god indikasjon på hvorfor det oppleves som utfordrende at BUP i mindre grad deltar aktivt i den tverrfaglige prosessen rundt eleven.

Tourettes syndrom er en diagnose, som i likhet med andre nervoutviklingsforstyrrelser, opptrer forskjellig fra person til person (Kvilhaug, 2011). Det er dermed varierende hvor store vansker elever med denne diagnosen opplever å ha i skolen, både når det kommer til det faglige, sosiale og det psykiske. Dette kan forklare hvorfor informantene også fremhever hvordan det tverrfaglige samarbeide rundt elever med Tourettes syndrom noen ganger synes å være mindre problematisk. Det forklarer også hvorfor resultatene fra studien viser til at samtlige informanter er opptatt av at BUP burde involveres mer i prosessen. Personer med Tourettes syndrom er i mye større grad disponert for tilleggsvansker som lese-og skrivevansker, ADHD, austismespekterforstyrrelser, samt psykiske vansker som angst og depresjon (Kutscher, 2005/2013). Statped (2021) fremhever hvordan bare 10 % av alle barn med Tourettes syndrom ikke har noen tilleggsvansker. En kombinasjon av disse vanskene gir et vanskebilde som tar for seg hele spekteret av den biopsykososiale modellen (Falkum, 2008).

Den biopsykososiale modell forklarer hvordan både biologiske, psykologiske og sosiale aspekter påvirker en persons atferd og evner (Falkum, 2008). For å tilrettelegge for optimal funksjon må dermed alle disse aspektene tas høyde for i en tilretteleggingsprosess. Når helsesektoren melder frafall mister det tverrfaglige samarbeidet en viktig aktør som innehar kompetanse om de medisinske og psykologiske delene av elevens liv. Ettersom funnene viser til at informantene opplever for lite systemfokus, og i den forlengelse for mye fokus på skolediskursen, kan det tenkes at større involvering fra BUP potensielt kunne rettet søkelys vekk fra skolediskursen, og i større grad ført til et helhetlig blick på eleven. Glavin og Erdal (2013) peker også i likhet med informantene på et behov for et større helhetlig perspektiv på barn og unges læring og utvikling. Det kan videre tenkes at dette ville ført til at eleven hadde større mulighet til å utfolde sitt potensial i skolen og i livet for øvrig. Dette samsvarer også med det NOU (2020:1, s. 35) beskriver om at personer med Tourette har behov for god medisinsk og psykologisk oppfølging på bakgrunn av at de har større risiko for auto immune sykdommer, livsstilssykdommer, samt psykiske vansker som i verste fall kan medføre økt selvmordsrisiko. Det skal derimot også nevnes at NOU (2020:1, s. 35) fremhever at det i flere tilfeller er tilstrekkelig for mange med Tourettes syndrom å fokusere på tilrettelegging i skolen, samt å gi informasjon om diagnosen til omgivelsene rundt.

Resultatene fra studien gir også et bilde av at det ofte er hyppig utskifting av ansatte som gjør at det blir frafall blant noen instanser. Glavin og Erdal (2013) sine suksesskriterier for godt samarbeid underbygger hvordan dette kan by på utfordring. De hevder nemlig at det er viktig med faste deltakere i samarbeidet for å gjøre arbeidet enklere. Dette gir en indikasjon på en mulig årsak til at enkelte instanser ofte oppleves som fraværende og er dermed et aspekt som er av betydning at forbedres for å kunne bidra til mer involvering av alle instansene.

5.2.2 Rammene for etablering av samarbeid

Studiens funn viser til en samlet opplevelse av at tverrfaglig samarbeid blir opprettet for sent i løpet, noe som gjør arbeidet utfordrende. Det handler i den forlengelse om de formelle rammene for etablering av samarbeid. Bakgrunnen for dette anses å være både for mye papirarbeid og langsomme prosesser, samt at Tourette diagnosen ofte blir fastsatt sent. Lauvås og Lauvås (2004) understøtter hvordan rammer setter begrensninger for hvordan samarbeidene kan operere i praksis. Både i form av at samarbeidene tar lang tid å opprette, på bakgrunn av søknader og papirer som skal utfylles og godkjennes, men også på bakgrunn av at tid og ressurser begrenser hvor mye tid hver enkelt instans kan bruke på samarbeidene. Dette bunner i at etter instansene har utført sine hovedoppgaver, foreligger det begrenset med tid til utøvelse av samarbeidspraksis. Funnene gir uttrykk for at disse rammene forhindrer tidlig innsats og konkret peker funnene på at samarbeidet i større grad burde vært basert på atferds- og utviklingsbeskrivelser fremfor diagnose. Rønhovde (2004) viser til diagnostiske kriterier for Tourette diagnosen som inneholder en lengre liste av sjekkpunkter. Samtidig understøtter Kvilhaug (2011) hevdelsen om at Tourette er en diagnose som ofte blir diagnostisert senere i skoleløpet. En mulig løsning på denne utfordringen måtte dermed ha vært å gå bort fra diagnoseperspektivet i etableringen av samarbeidene. Rønhovde (2004) mener på en annen side at det er skremmende hvordan enkelte pedagoger og PP-rådgivere nærmest ser ut til å være imot diagnoser. Hun påpeker i forlengelse at hun mener at et bredere utviklings- og funksjons perspektiv kan være bra, men at det ikke må gå på bekostning av diagnostisering og kunnskap om diagnoser. Hun poengterer også at en del av de diagnostiske kriteriene for Tourette diagnosen er en gjennomgående beskrivelse av vanskene både i skolen, hjemmet og øvrige arenaer. Slik sett overholder kriteriene det systemiske perspektivet.

Det skal derimot også nevnes at Rønhovde (2004) viser til en kritikk av skolens henvisningspraksis og ressurstildeling på bakgrunn av dens ensformige fokus på diagnoser,

når det kommer til hvilke hjelpetiltak en elev kan bli tildelt. I den grad ser det ut til at hun viser en viss enighet i at ressurstildeling og henvisning til øvrige instanser i større grad burde baseres på øvrige beskrivelser av elevens funksjon. Dette så lenge diagnoseperspektivet ikke faller fullstendig bort. En slik forståelse finner en igjen i studiens materiale, som ikke nødvendigvis viser til at diagnoseperspektivet skal legges bort, men at det burde komme i andre rekke. Det kan tenkes at en slik praksis også vil medføre større muligheter for tidlig innsats, noe studiens funn understreker som betydningsfullt.

En annen utfordring funnene viser til er at når samarbeidene kommer sent i gang finnes det mange historier der av negativ karakter som kan skape konflikt og motvilje. Både elev og foreldre har gjerne gjort seg opp negative erfaringer og forventninger. Danielsen (2017) poengterer at konflikt mellom mikrosystemene som hjem, skole og øvrige samarbeidspartnere danner dårlige forutsetninger for positiv utvikling for eleven. Det fremheves i funnene at desto tidligere samarbeidet etableres, desto større sjans for utviklingsfremmende samarbeid. Dette underbygger betydningen av at rammene for etablering av samarbeid burde forbedres slik at en unngår et konfliktfylt samarbeid. Disse rammene for samarbeid inngår i det som benevnes som makronivå i den utviklingsøkologiske modellen (Danielsen, 2017). Det som foregår på makronivå er i større grad vanskelig å påvirke og justere, noe som vitner om at en slik endring kan være vanskelig å få til. Det skal derimot opplyses om at en av hovedhensiktene med tverrfaglige samarbeid er å skaffe barn hjelp tidlig (Glavin & Erdal, 2013). Dette vitner dermed om at noe må gjøres for at alle elever, også de med Tourette, kan få den hjelpen de trenger fra hjelpetjenestene på et tidligere stadige.

5.2.3 Manglende kunnskap og kompetanse

Manglende kunnskap og kompetanse i form av for lite kjennskap til både Tourette diagnosen og skoleverket fremheves i funnene som en utfordring i det tverrfaglige samarbeidet. I forlengelsen understreker funnene hvordan informantene opplever at skolen i mange tilfeller mangler den spesifikke diagnosekunnskapen som skal til for å tilrettelegge for elever med Tourettes syndrom. Kvilhaug (2011) opplyser om lignende erfaringen gjennom å fremstille hvordan lærere ofte har for lite kunnskap om hva tics er, og gjerne oppfatter det som forstyrrende atferd. For å demonstrere legger han ved en IOP med følgende målbeskrivelse for Per, 11 år, som har Tourettes syndrom: «Per skal slutte med å forstyrre undervisningen med hopping og gjentatte knebøy når han beveger seg i klasserommet. Han skal slutte med

tøysete grimaser og med klapping på medelevers hoder». Han legger også ved flere eksempler hvor lærere beskriver ticsene som forstyrrende atferd som eleven skal slutte med. NOU (2020:1, s. 92) fremhever betydningen av kunnskap om diagnosen ved å belyse hvordan komplekse tics ofte misforstås som handlinger eller utsagn som utføres med hensikt, når en ikke har kunnskap om hvordan Tourette kan komme til uttrykk. Tøsse (2014) fremlegger videre at om skolen mistolker eleven med Tourette, er det fare for at skolen på denne måten er med på å gjøre eleven funksjonshemmet i kraft av manglende tilrettelegging. Kunnskap om elevers vansker inngår som teoretisk kunnskap i kompetansetrekanten (Skau, 2017). Dermed er det også nødvendig for å oppnå den helhetlige profesjonelle kompetansen. Dette gir et bilde av hvordan manglende kunnskap om diagnosen og dens innhold kan påvirke elevene i skolen. I den forlengelse underbygger det hvorfor det er nødvendig å innhente kompetanse fra instanser som er mer spesialisert innen Tourettes syndrom.

Hensikten med tverrfaglig samarbeid er å innhente kunnskap fra andre instanser for å sammen kunne tilrettelegge for at eleven skal ha de beste utviklingsmuligheter (Glavin & Erdal, 2013). NOU (2020:1, s. 92) opplyser om et behov for tett samarbeid mellom skole og helsetjenesten på bakgrunn av skolens manglende kunnskap om spesifikke diagnoser. Funnene fra denne studien viser imidlertid at det ikke oppleves at de andre instansene nødvendigvis bidrar med slik kunnskap. I den sammenheng understrekes det hvordan BUP til tider mangler den spisskompetansen som det er ment at de skal inneha. Både i form av kunnskap om Tourette diagnosen, men også på bakgrunn av at de mangler kunnskap om skoleverket og tilrettelegging innenfor disse rammene. NOU (2020:1, s. 86-92) fremhever hvordan utilstrekkelig kompetanse er et hovedtema når det kommer til hvordan personer med blant annet Tourettes syndrom sitt tjenesteforløp oppleves. Dette gjelder både i kommunehelsetjenestene, men også i spesialisthelsetjenesten som BUP er en del av. Rapporten viser også til at samarbeidet ofte oppleves som mangelfullt og flere rektorer opplever at veiledningen fra BUP har liten verdi fordi BUP har for lite tid og for liten kjennskap til skolemiljøet. Utfordringen med for lite tid til samarbeid kan knyttes til det denne studien presenterer om BUP sin manglende involvering i samarbeidet. Tveit og Cameron (2018) viser på en annen side at mangel på kompetanse ikke nødvendigvis er hovedutfordringen i tverrfaglige samarbeid, nærmere bestemt ansvarsgrupper, men heller enkeltpersoners engasjement i samarbeidet. I den forlengelse innebærer det at enkelte ikke deler den informasjon og kunnskap de innehar og i liten grad bidrar i samarbeidet. I denne studien viser også funnene om den generelle praksis at samarbeid er personavhengig og

påvirkes av stå-på-viljen til den enkelte. I kombinasjon med at det faktisk er mangel på kunnskap og kompetanse, kan dermed dette personlige engasjementet være en annen mulig årsaksforklaring til informantenes erfaringer med mangel på kunnskap og kompetanse. Engasjement inngår i Skau (2017) sin fremstilling av personlig kompetanse, og understreker dermed betydningen denne kompetansen kan ha for at elever med Tourette får tilstrekkelig hjelp.

Funnene viser til at Statped ofte innehar spisskompetansen som er nødvendig når det skal samarbeides om elever med Tourettes syndrom. Derimot fremkommer det hvordan Statped, knyttet til de formelle rammene, ofte kommer for sent inn i samarbeidet. NOU (2020:1, s. 88-89) legger også vekt på hvordan Statped sitt fravær kan knyttes til at de har for få ressurser innenfor avdeling for sammensatte lærevansker i forhold til det behovet skolene og PPT har for denne kompetansen. Funnene understreker også hvordan skolen opplever at de andre instansene ikke har god nok kjennskap til eleven det samarbeides om. I den forbindelse er det rimelig å anta at manglende ressurser ikke bare er en hindring i Statped, men også i de andre tjenestene. Tildeling av ressurser foregår på makronivå (Danielsen, 2017) og slik forstått må de reguleringer som finnes i storsamfunnet endres før instansene kan komme tettere på elevene.

Det er av betydning at kunnskapen og kompetansen til instansene utvikles fordi den vil kunne ha betydning for elevens utbytte av det tverrfaglige samarbeidet. NOU (2020:1, s. 92) opplyser om at uavhengig av barnets tilretteleggingsbehov er nødvendig kompetanse vesentlig for å sikre god tilrettelegging. Vidje (2017) fremhever også denne betydningen ved å legge vekt på at fagpersoners kompetanse, engasjement, holdninger og evne til samarbeid er avgjørende for kvaliteten til tjenestene som leveres. Det må dermed skapes forståelse i hjelpeapparatet for hva denne gruppen, altså elevene med Tourettes syndrom, sliter med og hvordan deres virkelighet er. En slik fremstilling viser igjen til betydningen både teoretisk kunnskap, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse i tverrfaglig samarbeid (Skau, 2017).

5.3 Momenter som fremmer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom

5.3.1 Felles forståelse

Materialet fra studien viser at hva som fremmer samarbeid i stor grad er uavhengig diagnoser og problemområder. Det ble likevel tydelig vektlagt at momentet forståelse er spesielt viktig i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourette. Det handler om å ha en felles forståelse for elevens diagnose og vansker, og en forståelse for at vanskene til eleven er reelle. I forbindelse med dette fremlegger Kutscher (2005/2013) hvordan det i behandlingen av Tourette og tilhørende tics er viktig at alle rundt eleven er innforstått med at eleven ikke kan kontrollere ticsene og at det i den forlengelse heller ikke skal være forventet. I Coffman (2012) sin undersøkelse fremgår det også at forståelse for Tourette diagnosen fra menneskene rundt eleven er det viktigste tiltaket i tilretteleggingen for disse elevene. Dette blant annet fordi forståelse fra medelever og voksne bidrar til å motvirke stigmatisering (Akselsdotter & Grimstad, 2009).

Samtidig handler denne forståelsen om at alle samarbeidspartene må en felles forståelse av hvordan eleven sine vansker skal møtes og tilrettelegges for, både i skolen og hjemme. Dette kan ses i sammenheng med den utviklingsøkologiske modell som blant annet vektlegger hvordan de ulike systemene, som skole og hjem, påvirker hverandre i et samspill (Bronfenbrenner, 1979; Danielsen, 2017). Det vil alltid være hensiktsmessig å forsøke å infiltrere flere systemer samtidig når en arbeider for en elevs utvikling (Danielsen, 2017). Denne studien viser også til en generell forståelse av at systemperspektivet må tilegnes større plass i det tverrfaglige samarbeidet. Dette kan i stor grad begrunnes i at sirkularitet alltid vil være vesentlig å ta høyde for (Bateson, 2000). Hvordan eleven med Tourettes har det hjemme vil påvirke dens hverdag i skolen og vice versa.

Funnene belyser også hvordan forståelse bidrar til at eleven føler seg forstått og ivaretatt, noe som anses i funnene å være av betydning for elevens positive utvikling. Materialet viser også til hvordan det skaper trygghet og motvirker det som kalles «nervøse-tics». Dette samsvarer også med det Kutscher (2005/2013) belyser om at stressende situasjoner ofte kan utløse tics hos personer med Tourettes syndrom. Det er dermed viktig at eleven så langt det er mulig unngår å bli unødvendig stresset i skolen. I forlengelse gir også Kvilhaug (2011) innsikt i

hvordan trygge miljøer er spesielt viktig for elever med Tourette. Dette vitner samlet sett om at når alle samarbeidspartene opparbeider seg en felles forståelse av elevens vansker, vil dette kunne øke sannsynligheten for at eleven føler seg forstått, og dermed trygg nok til å kunne utfolde sitt potensial både faglig, sosialt og psykisk.

5.3.2 Kjennskap til eleven

Det ble vektlagt av flere informanter hvordan førstehåndskjennskap til eleven er avgjørende for at samarbeidet skal bidra til god tilrettelegging for eleven det samarbeides om. I den forlengelse var samtlige informanter enig om hvordan diagnoseperspektivet må komme i andre rekke. Materialet belyser hvordan det er en forutsetning at den dialogen og kommunikasjonen som foregår mellom partene er basert på kjennskap til eleven det kommuniseres om. Dette anses av studiens informanter å være en forutsetning for god tilrettelegging i skolen. I forlengelse handler det om å forstå at diagnosen Tourette er en diagnose som opptrer forskjellig fra elev til elev. Glavin og Erdal (2013) presenterer kjennskap til eleven som et suksesskriterium for god utføring av det praktiske tverrfaglige samarbeidet. De hevder det er av utslagsgivende betydning at samarbeidsteamet har nærhet til mottakeren, som i dette tilfelle vil være eleven med Tourette. Kvilhaug (2011) understreker videre hvordan enhver elev med Tourettes syndrom vil ha ulike individuelle sammensettinger av vansker, og dermed trenger individuell tilrettelegging som er basert på de vanskene den gitte eleven har. Dette indikerer at det rett og slett ikke er mulig å tilrettelegge for elever med Tourette dersom en baserer seg på generelle antagelser om hva en elev med Tourettes syndrom har behov for. Det underbygger dermed betydningen av at instansene som samarbeider om elevens tilrettelegging i skolen bruker tid på å bli kjent med eleven.

Personlig kjennskap til eleven bidrar også til å få frem eleven sin stemme. Dette ble vektlagt av studiens informanter fordi det bidrar til å finne frem til hvor utfordringene ligger, og dermed bidrar til å få tak på de riktige tiltakene. Jensen og Ulleberg (2019) fremhever at det å lytte til klienten, som i dette tilfelle er eleven, er det viktigste kjennetegnet på god praksis innen pedagogisk profesjonalitet. Det å lytte til barnets stemme er også nedfelt i FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 12 (Barne- og familiedepartementet, 1991). Samtidig er elevens stemme et inngående moment i bestemmelsen om barnets beste (Barne- og familiedepartementet, 2009). Det fremvises av Forandringsfabrikken Kunnskapscenter (2021) at hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering av det enkelte

barns behov. Barnet må få uttale seg om hva det mener er sitt behov, og barnets uttalelser må, så langt det er mulig, få avgjørende betydning. Jensen og Ulleberg (2019) viser likevel til at elevundersøkelser de siste årene fremlegger at elever selv mener de har for lite medbestemmelse. Dette trekker i retning av at det er desto viktigere å sette søkelys på at alle instanser i de tverrfaglige samarbeidene jobber på bakgrunn av kjennskap til eleven.

Det fremlegges i materialet i den forbindelse hvordan det må vektlegges å spille på lag med foreldrene for å få riktig informasjon om eleven. Dette fordi det er foreldrene som kjenner eleven best. Samtidig må både eleven og dens foreldre tas på alvor så de ikke slutter å fortelle og gi informasjon. Kvilhaug (2011) fremstiller hvordan foreldresamarbeidet er av spesiell betydning for elever med Tourettes syndrom fordi skolen trenger informasjon om blant annet hvordan eleven sin form er den gitte dagen, slik at de kan forberede god tilrettelegging for eleven på skolen. En slik fremstilling fremkommer også i en artikkel av Christner og Dieker (2008) som hevder informasjon fra foreldre er det viktigste bidraget i tilretteleggingen for elever med Tourette i skolen. Betydningen av å spille på lag med foreldre kan også knyttes til det å ivareta det utviklingsøkologiske perspektivet (Bronfenbrenner, 1979). Funnene belyser hvordan et systemperspektiv hvor flere av elevens arenaer tas i betraktning er å anse som optimalt når en samhandler om en elev. Det er foreldrene og eleven selv som besitter informasjonen om hvordan eleven fungerer i de øvrige systemene utenfor skolen. Dette peker dermed i retning av at det er nødvendig å tillegge foreldre, og eleven selv, god plass i samarbeidet.

5.3.3 Relasjonsbygging

Studiens funn belyser hvordan relasjonsbygging erfares som essensielt i arbeidet med å fremme de gode samarbeidene. Informantene la i den forbindelse vekt på relasjonsbygging mellom instansene, til foreldre og til eleven selv. Schibbye (2009) presenterer hvordan dialektikken fremhever at mennesker eksisterer i en nær og gjensidig sammenheng med andre mennesker. En slik dialektisk relasjonsforståelse fremhever betydningen relasjonsbygging har for samarbeidets funksjon. Den relasjonen instansene har til hverandre, til foreldre og eleven påvirker ikke bare hvordan de andre opplever samarbeidet, men også ens egen evne til å bidra på best mulig måte i samarbeidet. En slik forståelse av relasjoners gjensidige påvirkning underbygger også hvordan Bateson (2000) sin forståelse av sirkularitet i samspill og relasjoner er relevant i det tverrfaglige samarbeidets praksis.

Materialet viser til at relasjonsbygging ovenfor foreldre anses som spesielt viktig av studiens informanter. Dette begrunnes i at foreldresamarbeid er avgjørende for at samarbeidet skal fungere. Det begrunnes også i at foreldre til elever med Tourette ofte opplever å være i en sårbar og vanskelig situasjon. En slik forståelse finner en igjen hos Glavin og Erdal (2013) som fremhever at foreldre er de viktigste samarbeidspartnerne for å sikre barnet riktig hjelp. Danielsen (2017) fremhever videre hvordan et godt mesosystem er preget av lite konflikt og god samhandling mellom de ulike mikrosystemene som skole, øvrige instanser og hjemmet. Systemets medlemmer påvirker hverandre kontinuerlig, men som voksenperson i maktposisjon er det samarbeidets instanser som har ansvaret for relasjonen. Dette på bakgrunn av at maktforholdet ikke er i balanse (Jortveit & Haraldstad, 2018; Rønhovde, 2004). Jortveit og Haraldstad (2018) viser til relasjonsbygging til foreldre kan gjøres gjennom å vise nysgjerrighet overfor foreldre og deres barn. Dette innebærer å stille spørsmål og bli kjent med foreldrene på et dypere plan. Relasjonsbygging til foreldre bidrar også til det som ble nevnt i foregående delkapittel om å innhente riktig informasjon om eleven gjennom både kjennskap til eleven, men også gjennom kjennskap til foreldre. Samlet sett trekker det i retning av at relasjonsbygging på mange måter fungerer som en grunnmur i gode samarbeid, slik studiens funn også poengterer.

Under relasjonsbygging la informantene vekt på hvordan dette kan gjøres gjennom humor, tillit, respekt og anerkjennelse for både kollegaer, andre instanser, eleven det gjelder og dens foresatte. Humor ble fremhevet som det aller viktigste fremmede momentet til relasjonsbygging. Forandringsfabrikken Kunnskapssenter (2021) legger frem hvordan elever i møte med skolen og PPT, selv oppfordrer instansene til å gjøre møtene mer morsomme, samt å bruke tid til å bli kjent med dem slik at de føler seg trygge. Martinsen et al. (2014) fremhever også at humor, latter og smil bidrar til å gjøre det ufarlig for alle parter og delta. De poengterer også hvordan det bidrar til å ufarliggjøre vanskelige temaer. Dermed kan det tenkes at et slik aspekt vil være ekstra viktig i de møtene som omhandler elever med komplekse vansker slik som Tourette. Materialet viser til hvordan aspektet tillit er med på å skape sannhet. En slik fremstilling gis også av Martinsen et al. (2014) som skisserer hvordan det å dele informasjon handler om tillit. Samtidig beskriver Glavin og Erdal (2013) både tillit og respekt som sentrale suksesskriterier som burde rettes søkelys mot i alle former for tverrfaglig samarbeid. En slik fremstilling gir en god pekepinn på hvor viktig dette kan være. Når tillit anses å være en nødvendighet for at samarbeidet skal yte noe generelt, vil det

dermed være spesielt viktig for å innhente informasjon om mer sårbare og vanskelige temaer, slik Tourettes syndrom i større grad kan være.

Relasjonsbygging som viktig fremmede moment til gode tverrfaglige samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom underbygger betydningen av at fagfolk ikke bare utvikler teoretisk kunnskap og yrkesspesifikke ferdigheter, men at de også innehar personlig kompetanse (Skau, 2017). Dette på bakgrunn av at personlig kompetanse er en forutsetning for å evne å bidra til god relasjonsbygging. Begrunnelsen for dette er at personlig kompetanse omfatter evnen til å møte andre mennesker på en god måte (Skau, 2017). Samtidig innebærer den personlige kompetansen personlige kjennetrekke som humor og respekt som begge fremheves i studiens materiale som aspekter som bidrar til relasjonsbygging.

5.3.4 God struktur

Materialet belyser hvordan informantene i stor grad vektla god organisering som fremmede middel for det tverrfaglige samarbeidets operative funksjon på generell basis. I form av god organisering trekkes det frem av informantene hvordan dette innebærer en god struktur. I den forlengelse ble det understreket hvordan strukturen på samarbeidet er spesielt viktig i saker som omhandler Tourettes syndrom fordi de ofte innebærer større grad av kompleksitet. Det ble understreket at desto større kompleksitet i saken, desto mer krevende er det å få det til å fungere. I den forlengelse ble det fremhevet hvordan en må ha særlig fokus på god struktur i disse samarbeidene for å skape noe. Å evne å skape god struktur i samarbeidene inngår som en del av samarbeidskompetansen (Glavin & Erdal, 2013). På denne måten inngår det også som en yrkesspesifikk ferdighet som påvirker den samlede profesjonelle kompetansen (Skau, 2017).

Betydningen av god struktur underbygges også av Winsvold (2011) som viser til en opplevelse blant hjelpeinstansene av at struktur er med på å skape mer produktivitet i tverrfaglig samhandling. På generell plan viser også Glavin og Erdal (2013) til betydningen av god organisering, oppgavefordeling, en ledende koordinator og felles målsetting i tverrfaglige møter. Det vil si at det tverrfaglige samarbeidet må handle om mer enn bare gode verdier, gode relasjoner og gode intensjoner. Hovedformålet er å skape utbytte for eleven som står i sentrum. En slik fremstillingen tyder på at god struktur er av stor betydning i alle former for tverrfaglige samarbeid. Dermed underbygger det også betydningen dette vil ha i saker som

fremstår som særlig kompleks, slik en kan oppleve at mange tilfeller av Tourettes syndrom kan være (Akselesdotter & Grimstad, 2009; Zeiner & Urnes, 2002).

Avslutningsvis kan de momenter som fremmer godt samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom sees i sammenheng med de utfordringer som studien utpeker. For å få til en felles forståelse av eleven, samt god tilrettelegging, trengs det kunnskap og kompetanse utvikling, noe som ble fremhevet som en mangelvare i mange samarbeid. Samme gjelder god struktur som krever kunnskap og kompetanse om samarbeid. Kjennskap til eleven og relasjonsbygging krever at instansene har tid å avsette til dette. For å bedre kunne sikre dette forutsetter det at rammene for etablering av samarbeid forenkles og forbedres. Det kan også tenkes at utfordringer og fremmede momenter har en sirkulær sammenheng, slik det fremgår av Bateson (2000). I den forlengelse handler det om at utfordringene påvirker yteevnen til de fremmede momenter, samtidig som de fremmede momenter potensielt kan påvirke den innvirkningen utfordringene har på samarbeidet. I beste fall kan fokus på fremmede momenter forhindre at utfordringene har innvirkning på samarbeidets funksjon og elevens utbytte av det.

5.4 Betydningen av tverrfaglig samarbeid for elever med Tourettes syndrom

Funnene fra denne studien viser til at tverrfaglig samarbeid bidrar til større forståelse for eleven og dens utfordringer. Videre fremgår det at det tverrfaglige blikket er avgjørende for tilretteleggingen og tiltakene som blir iverksatt for å hjelpe eleven. Materialet viser også til hvordan denne forståelsen bidrar til at eleven føler seg trygg, og at det dermed minimerer sannsynligheten for at såkalte «stress-tics», samt utagering, kunnskapshull, skolevegring, frafall og andre negative konsekvenser, ofte i form av psykiske vansker. I en mindre kvalitativ studie utført av Statped Sørøst beskriver samtlige av undersøkelsesens informanter med diagnosen Tourette, at de sliter med sameksisterendevansker og tilleggsvansker (Øverland et al., 2021). Samme undersøkelse viser at disse personene opplevde varierende grad av kvalitet i møte med hjelpeapparatet og svært lite samhandling mellom tjenestene de ble tilbudt. Dette gir en indikasjon på en mulig sammenheng mellom dårlig tverrfaglig samarbeid og forekomsten av tilleggsvansker hos personer med Tourettes syndrom. I den forlengelse er det rimelig å sette spørsmål ved hvorvidt denne forekomsten ville vært lavere om det tverrfaglige samarbeidet hadde vært utført bedre. Dette er på en annen side vanskelig å si noe sikkert om. Funnene fra denne studien belyser derimot hvordan godt tverrfaglig samarbeid bidrar til et

bredere perspektiv på elevens vansker, noe som kan tyde på at tverrfaglig samarbeid i det minste har potensiale til å forebygge slike tilleggsvansker.

Samtidig som funnene peker på bedre forståelse for elevens vansker, peker de også på hvordan det tverrfaglige samarbeidet bidrar til et helhetlig blikk på eleven, og større systemperspektiv. Disse to aspektene henger tett sammen. Det ble fremhevet av studiens informanter at disse momentene er desto viktigere, desto mer kompleks saken er. Elever med Tourettes syndrom har ofte sammensatte vansker som drar i retning av både det faglige, sosiale og psykiske. Det helhetlige blikket fra flere instanser med ulike innfallsvinkler, kunnskap og bakgrunn maksimerer sannsynligheten for at alle disse sidene blir tillagt like mye vekt. Det indikerer at det tverrfaglige samarbeidet, når det fungerer godt, bidrar til å overholde den biopsykososiale modellen fremstiller som betydningsfullt: Nemlig å forstå en person sine vansker ut fra biologiske, psykologiske og sosiale sammensettinger (Falkum, 2008). Et større systemisk perspektiv rommer også den utviklingsøkonomiske modellen, hvor systemperspektivet er i sentrum, og hvor flere deler av elevens liv blir tatt med i beregningen (Danielsen, 2017).

Funnene viser videre til at informantene var av den oppfatningen at det tverrfaglige samarbeidet er avgjørende for at elever skal få den hjelpen de har behov for. Studien tyder i den sammenheng på at dette forutsetter at det arbeides for å eliminere og motvirke de utfordringene som ble presentert i tidligere delkapittel. En trenger blant annet tettere samarbeid med helsesektoren, BUP, for å ivareta det helhetlige blikket på eleven. En trenger også utvikling av kunnskap og kompetanse rundt elevens diagnose og dens innhold. Videre er det behov for at samarbeid etableres tidligere for å kunne bidra til tidlig innsats og forebygging av sekundærvansker som barn og unge med Tourettes syndrom har særlig risiko for å utvikle (Rønhovde, 2004). Dette gjelder spesielt angst og depresjon, som det regnes at hele 30-40 % av personer med Tourettes syndrom har som tilleggsvanske (Rønhovde, 2004). Studiens empiri viser også til at det generelt er et behov for forbedring av det tverrfaglige samarbeidet. Både når det kommer til formelle rammer, i form av mer tid og ressurser, samt utvikling av samarbeidskompetanse og større helhetlig forståelse av elevene. I forlengelse burde det rettes søkelys mot de aspekter fra studiens empiri som er med på å fremme det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. På denne måten kan en potensielt bidra til å sikre at en større andel tverrfaglig samarbeid utfyller sin funksjon, og at eleven på bakgrunn av dette gis de beste utviklingsmulighetene.

6. Avslutning

I denne studien har oppmerksomheten vært rettet mot hvordan skolen, PPT og Statped erfarer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. Hensikten har vært å vinne økt innsikt i hvordan denne praksisen kan utvikles slik at elever med Tourette får størst mulig utbytte av det tverrfaglige samarbeidet. Problemstillingen har vært følgende: «*Hvordan erfarer skolen, PPT og Statped det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom?*». Studiens funn viser at skolen, PPT og Statped erfarer at de tverrfaglige samarbeidene de har deltatt i har hatt ulik kvalitet. Dette begrunnes i at samarbeid begrenses av formelle rammer, samt at de er personavhengige. Videre viser resultater fra studien at utfordringene instansene samlet sett opplever som mest fremtredende i tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom er følgende: Manglende involvering fra BUP, rammene for etablering av samarbeid og manglende kunnskap og kompetanse. Instansene erfarer at felles forståelse, kjennskap til eleven, relasjonsbygging og god struktur er de momenter som har størst fremmede innvirkning på tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom. Studiens empiri gir indikasjon på at det er av betydning at disse momenter rettes søkelys mot. Samtidig gir den indikasjon på at det må rettes søkelys mot å finne løsninger som motvirker at ovennevnte utfordringene begrenser den positive effekten det tverrfaglige samarbeidet har for elever med Tourette. Dette på bakgrunn av at informantene erfarer at godt tverrfaglig samarbeid er av vesentlig betydningen for elever med Tourettes syndrom. Dette begrunnes i at tverrfaglig samarbeid fremmer større forståelse av eleven med Tourette, samtidig som det bidrar til å overholde helhetsperspektivet på eleven og utfordringene den står i. I generell forstand understreker empirien at tverrfaglig samarbeid fremmer positiv utvikling og god livskvalitet. Dette gjennom at elever i større grad får god og helhetlig hjelp til å håndtere deres livssituasjon, både i skolen og i hverdagen for øvrig. Samlet sett gir dette grunnlag for å hevde at det vil være forsvarlig å rette blikket mot å utvikle og forbedre praksisen av tverrfaglig samarbeid, slik at alle elever, uavhengig av diagnoser og vansker, opplever å få den hjelpen de har behov for.

6.1 Begrensninger og styrker ved studien

En begrensning ved denne studien er at problemstillingen har blitt belyst på bakgrunn av beskrivelser som er innhentet fra totalt seks informanter. Disse seks informantene tilhører instansene skole, PPT og Statped. En begrensning ved studien er således både antall informanter og antall instanser som har deltatt i studien. På bakgrunn av dette gir ikke studien

grunnlag for å si noe om hvordan andre instanser erfarer det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. Ettersom beskrivelser av BUP sin praksis har vært vesentlig i denne studien, anses det som en svakhet at ansatte fra BUP ikke har fått utlevert hvordan de opplever deres praksis i tverrfaglig samarbeid. En annen begrensning er at studien ikke belyser synspunktene til elever med Tourette og deres foreldre. Ovennevnte innfallsvinkler kunne bidratt til flere perspektiver på samarbeidet som ikke fremkommer her. Samtidig gir antall informanter i seg selv begrensninger i form av overføringsverdien studiens resultater har til andre situasjoner. Dette fordi studiens resultater er basert på erfaringer fra et begrenset antall deltakere fra tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Det kan på en annen side likevel argumenteres for at studiens funn er holdbare på bakgrunn av at de i stor grad står i overensstemmelse med NOU (2020:1) sine beskrivelser av hvordan tjenester til personer med Tourettes syndrom ser ut i praksis. En annen argumentasjon for studiens holdbarhet er at det ikke har vært et mål å gi generaliserende resultater om tematikken, men heller å gi innblikk i hvordan enkelte aktører erfarer sin praksis. Til tross for begrensninger har denne studien også sine styrker. Forskningsgjennomgangen vitner om et sårt behov for ny kunnskap om gjeldende tematikk. Dette underbygger dermed studiens forskningsmessige bidrag. Videre anses det som en styrke at studien baserer seg på førstehåndsberetninger fra ansatte i instanser som til daglig jobber innen denne praksisen. En samlet vurdering trekker dermed i retning av at studien har samfunnsmessig verdi i form av at den bidrar med gode implikasjoner for utvikling av bedre tverrfaglig samarbeid.

6.2 Fremtidig forskning

Denne studien utgjør et begrenset bidrag til dette forskningsfeltet. Dermed vil det kunne være nyttig å belyse tematikken fra flere metodiske innfallsvinkler. Dette kan innbefatte å undersøke perspektiver og erfaring fra flere instanser og sektorer. Forskning som innebærer erfaringer fra BUP, foreldre og eleven selv kunne synliggjort en videre forståelse av tematikken. En annen metodisk innfallsvinkel som kunne bidratt til videre forståelse av tema er gjennomføring av observasjoner av tverrfaglige møter. Dette kunne bidratt til utvidet informasjon om hvordan innholdet i denne praksisen ser ut. Samlet sett ville benyttelsen av ulike metodiske innfallsvinkler kunne bidra til et større helhetlig bilde av det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourettes syndrom. Avslutningsvis fordrer denne studien til økt bevissthet og oppmerksomhet rettet mot samarbeid rundt elever med mindre kjente diagnoser og utfordringer.

Referanseliste

- Akselsdotter, M. & Grimstad, B. (2009). AD/HD og Tourettes syndrom i skolen. Veileder: Utredning som grunnlag for tiltak. Øverby kompetansesenter.
<https://www.statped.no/globalassets/region/overby/veileder-adhd-tourette.pdf>
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2009). *Reflexive Methodology. New vistas for qualitative research* (2. utg.). Sage.
- Barne- og familiedepartementet (1991). FNs konvensjon om barnets rettighet.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Barne- og familiedepartementet (2009). Veileder: Til barnets beste – samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/til-barnets-beste---samarbeid-mellom-barnehagen-og-barneverntjenesten.pdf>
- Bateson, G. (2000). *Steps to an ecology of mind*. University of Chicago Press.
- Bell, J. (2002). Narrative Inquiry: More Than Just Telling Stories. *TESOL Quarterly*, 36(2), 207- 213. doi:10.2307/3588331
- Boolsen, M, W. (2020). Gronded theory. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (3. utg., s. 309-347). Hans Reitzels forlag.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Brottveit, G. (2018). Den kvalitative forskningsprosessen og kvalitative forskningsmetoder. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder. Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 84-105). Gyldendal Akademisk.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5.utg.). Oxford University Press.
- Christner, B., & Dieker, L. A. (2008). Tourette Syndrome: A Collaborative Approach Focused on Empowering Students, Families, and Teachers. *TEACHING Exceptional Children*, 40(5), 44–51. <https://doi.org/10.1177/004005990804000506>
- Dale, E. L. (2011). *Utdanningsvitenskap og pedagogikk*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Danielsen, A. G. (2017). *Eleven og skolens læringsmiljø - medvirkning og trivsel*. Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, E. M. (2021, 27. november). Er det rom for mangfold og ulikhet i den norske skole? Utdanningsnytt. <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-inkludering-mangfold/er-det-rom-for-mangfold-og-ulikhet-i-den-norske-skolen/303166>

- Falkum, E. (2008). Den biopsykososiale modellen. Det norske medisinske selskab.
<https://www.michaeljournal.no/article/2008/09/Den-biopsykososiale-modellen>
- Foldnes, N. Grønneberg, S., & Horn Hermansen, G. (2018). *Statistikk og dataanalyse: En moderne innføring*. Cappelen Damm.
- Forandringsfabrikken Kunnskapssenter (2021). Spør oss så får dere vite. 201 barn om ekstrahjelp til PPT og skolen. https://forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2021/05/PPT_ekstrahjelp_web.pdf
- Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (2017). Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger (FOR-2017-09-06-1353). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2017-09-06-1353>
- Forvaltningsloven (1970). Lov å behandlingsmåten i forvaltningssaker (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>
- Glavin, K. & Erdal, B. (2013). *Tverrfaglig samarbeid i praksis. Til beste for barn og unge i Kommune-Norge* (3. utg.). Kommuneforlaget.
- Gilberts, G. H. (2018). Hva kan PPT gjøre for å bedre oppfylle sitt juridiske mandat? I H. Omdal & R. Thygesen (Red.), *Å falle mellom to stoler. Samarbeid til barnets beste i barnehage og skole* (s. 196-205). Universitetsforlaget.
- Gilje, N. (2019). *Hermeneutikk som metode. En historisk introduksjon*. Samlaget.
- Hansen, I. L. S., Jensen, R. S. & Fløtten, T. (2020). Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge. Fafo-rapport:02.
https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2020/20737-trobbel-i-grenseflatene_fafo.pdf
- Helsedirektoratet. (2019, 11. februar). Oppfølging av personer med store og sammensatte behov. Nasjonal veileder. Helsedirektoratet.
<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/oppfolging-av-personer-med-store-og-sammensatte-behov>
- Helse- og omsorgsdepartementet. (u. å.). Kommunale helse- og omsorgstjenester. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/helse-og-omsorg/helse--og-omsorgstjenester-i-kommunene/id10903/>
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2019). *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis* (2. utg.). Gyldendal.
- Jortveit, M. & Haraldstad, Å. (2018). Når usikkerhet er utgangspunkt for samarbeid. I H. Omdal & R. Thygesen (Red.), *Å falle mellom to stoler. Samarbeid til barnets beste i barnehage og skole* (s. 171-182). Universitetsforlaget.

- Kinge, E. (2012). *Tverretattlig samarbeid omkring barn. En kilde til styrke og håp?* Gyldendal Akademisk.
- Kristiansen, S. (2020). Kvalitative analyseredskaber. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (3. utg., s. 601-619). Hans Reitzels forlag.
- Kunnskapsdepartementet (2008). St. Meld. Nr. 31. Kvalitet i skolen. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-31-2007-2008-/id516853/>
- Kunnskapsdepartementet (2021, 11. juni). 0-24-samarbeidet. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/utdanning/grunnopplaring/artikler/0-24-samarbeidet/id2511690/>
- Kutscher, M. L. (2013). *Syndrombarn. Barn med ADHD, lærevansker, Aspergers, Tourettes, bipolar lidelse med mer! Håndbok for foreldre, lærere, fagpersoner.* (L. H. Hansen, Overs.) Tell Forlag. (Opprinnelig utgitt 2005).
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Kvello, Ø. (2018). Hvorfor kloke hoder ikke jobber flerfaglig eller tverretattlig. I H. Omdal & R. Thygesen (Red.), *Å falle mellom to stoler. Samarbeid til barnets beste i barnehage og skole* (s. 74-87). Universitetsforlaget.
- Kvilhaug, G. (2011). *Barn og unge med Tourettes syndrom.* Kommuneforlaget.
- Kvilhaug, G. (2014, 09. november). Tourettes syndrom- enkelt og komplisert på samme gang. Utdanningsforskning. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2014/tourettes-syndrom-enkelt-og-komplisert-pa-samme-gang/>
- Lauvås, K. & Lauvås, P. (2004). *Tverrfaglig samarbeid - perspektiv og strategi* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Lincoln, Y. S., Lynham, S. A. & Guba, E.G. (2011). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences, revisited. I N. K. Denzin (Red.), *The SAGE handbook of qualitative research* (4. utg., s. 97-128). Sage.
- Mathisen, P. & Høigaard, R. (2017). *Veiledningsmetodikk. En håndbok i praktisk veiledningsarbeid.* Cappelen Damm.
- Martinsen, N., Andersen, K-I., Strekerud, H., Evensen, S. & Torp, C. (2014). *Når blått og gult blir grønt. Tverrfaglig samarbeid som arbeidsverktøy.* Kommuneforlaget.
- Mayring, P. (2004). *A Companion to Qualitative Research.* Sage Publications.
- Moen, T. (2013, 20. november). Samarbeid mellom PP-rådgivere og lærere. Utdanningsforskning. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2013/samarbeid-mellom-pp-radgivere-og-larere/>

- Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) (2021).
Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora.
Forskningsetikk.no. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nordahl, T. (2006). *Kunnskapsheftet: Forståelse av elevenes læring og atferd i skolen*.
Utdanningsdirektoratet.
- Nordahl, T. (2012). *Pedagogisk analyse. Beskrivelse av en pedagogisk analysemodell til bruk i grunnskolen*. Gyldendal Akademisk.
- Norsk Tourette Forening (u. å.). Hva er Tourettes syndrom?
<https://www.touretteforeningen.no/tourettes-syndrom/hva-er-tourettes-syndrom/>
- NOU 2020:1 (2020). Tjenester til personer med autismespekterforstyrrelser og til personer med Tourettes syndrom. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/91c0032472934440af6fd496cf12301d/no/pdfs/nou202020200001000dddpdfs.pdf>
- NTNU (2019). Ekspert i team. Strategi 2019-2025. Overordnet målbilde. Kjerneområder.
Innsatsområder.
https://www.ntnu.no/documents/306199/1299499164/EiT_strategi_2019-2025.pdf/95ee7f62-a1d5-8cca-dcb7-2ada86b8b0be?t=1619706212713
- Omdal, H. & Thygesen, R. (2018). Innledning. I H. Omdal & R. Thygesen (Red.), *Å falle mellom to stoler. Samarbeid til barnets beste i barnehage og skole* (s. 15-20).
Universitetsforlaget.
- Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>
- Regionalt fagmiljø for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi (2013). Regional retningslinje for utredning, diagnostisering og behandling av barn og unge med Tourettes syndrom i Helse Sør-Øst. Oslo universitetssykehus. <https://oslo-universitetssykehus.no/seksjon/regional-kompetansetjeneste-for-autisme-adhd-tourettes-syndrom-og-narkolepsi-helse-sor-ost/Documents/RR-TSOslo%20Universitetssykehus.pdf>
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold: Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- Pérez-Vigil, A., de la Cruz, L. F., Brander, G., Isomura, K., Jangmo, A., Kuja-Halkola, R., &

- Mataix-Cols, D. (2018). Association of Tourette syndrome and chronic tic disorders with objective indicators of educational attainment: A population-based sibling comparison study. *JAMA neurology*, 75(9), 1098-1105.
- Personopplysningsloven (2018). Lov om behandling av personopplysninger (LOV-2018-06-15-38). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2018-06-15-38>
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Rivera-Navarro, J., Cubo, E. & Almazán, J. (2013). The Impact of Tourette's Syndrome in the School and the Family: Perspectives from Three Stakeholder Groups. *Int J Adv Counselling*(36), 96–113. <https://doi.org/10.1007/s10447-013-9193-9>
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget.
- Rønhovde, L, I. (2004). *Kan de ikke bare ta seg sammen. Om barn og unge med ADHD og Tourette syndrom* (2. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Schibbye, A-L, L. (2009). *Relasjoner. Et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Skau, G. M. (2017). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (5. utg.). Cappelen Damm.
- Solem, O. (1978). *Generell systemteori. Begreper – filosofi – metoder*. Tapir trykk.
- Statped. (2021a, 25. februar). Nytt mandat. <http://www.statped.no/nyheter/nytt-mandat/>
- Statped. (2021b, 12. oktober). Tourettes syndrom. <https://www.statped.no/tourettes/syndrom/hva-er/>
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2020). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitativ metode. En grundbog* (3. utg., s. 33-63) Hans Reitzels Forlag.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metode* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Thorød, A. B., Karlsen, T. K. & Woxholt, N. B. (2021). Tverrprofesjonelt samarbeid rundt barn og unge i barnevernsinstitusjoner. I H. Omdal & A. B. Thorød (Red.), *Ulike profesjoner, felles mål. Barn og unge i risiko* (s. 101-113). Universitetsforlaget.
- Tveit, A. D. & Cameron, D. L. (2018). Kommunikasjonsutfordringer i tverretatlig samarbeid. I H. Omdal & R. Thygesen (Red.), *Å falle mellom to stoler. Samarbeid til barnets beste i barnehage og skole* (s. 61-73). Universitetsforlaget.
- Tøsse, M. H. (2014, 24. mai). Tidlig innsats for livslang læring – teori og praksis.

- Utdanningsforskning. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2014/tidlig-innsats-for-livslang-laring--teori-og-praksis/>
- Utdanningsdirektoratet (2017, 29. august). Hva gjør PP-tjenesten?
<https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/samarbeid/pp-tjenesten/hva-gjor-pp-tjenesten/#a124909>
- Vidje, G (2017). Tverrfaglig samarbeid gir flyt i behandlingsforløpet. Statpedmagasinet 03-2017.
https://www.statped.no/globalassets/statpedmagasinet/dokumenter/statpedmagasinet_03_2017.pdf
- Wadman, R., Glazebrook, C., Beer, C. & Jackson, G.M. (2016). Difficulties experienced by young people with Tourette syndrome in secondary school; a mixed methods description of self, parten and staff perspectives. *BMC Psychiatry* (16)14
<https://doi.org/10.1186/s12888-016-0717-9>
- Willumsen, E. (2009). Differensiering og integrering – dynamikken. I E. Willumsen (Red.), *Tverrprofesjonelt samarbeid – i praksis og utdanning* (s. 35-49). Universitetsforlaget.
- Winsvold, A. (2011). Evalueringen av prosjektet. Sammen for barn og unge – bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge. NOVA rapport 18/11.
https://oda.oslomet.no/oda-xmllui/bitstream/handle/20.500.12199/5039/4805_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- World Health Organization. (2019). International Classification of Diseases for Mortality and Morbidity Statistics. <https://icd.who.int/browse10/2019/en>
- Zeiner, P. & Urnes, A-G. (2002). Tics, Tourettes og tvangsforstyrrelser. I B. Gjørum & B. Ellertsen (Red.), *Hjerne og atferd. Utviklingsforstyrrelser hos barn og ungdom i et nevrobiologisk perspektiv.. et skritt videre* (2. utg., s. 424-438). Gyldendal Akademisk.
- Øverland, E., Damsgaard, K., Nordby, M-J., Wilberg, E. L., Tjader, H. G. Og Bredesen, A. M. (2021, 16. mai). Elever med nevroutviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær. Utdanningsnytt. <https://www.utdanningsnytt.no/adhd-autismespekteret-fagartikkel/elever-med-nevroutviklings-forstyrrelser-og-alvorlig-skolefravaer/284410>

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide til masteroppgave

En kvalitativ studie av tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom

Introduksjonsspørsmål

Hva er din yrkestittel?

Hvilken utdanning har du?

Hvilken erfaring har du med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom?

1. Substansspørsmål

Tema 1: Innledende spørsmål om samarbeidets praksis

- *Hvilke grupper arbeidet du tverrfaglig med? Og hva samarbeider dere oftest om?*
- *Er det noen instanser som er enklere å samarbeide med enn andre? Eventuelt hva tenker du er grunnen til det?*
- *Hva er din rolle i det tverrfaglige samarbeidet?*
- *Ideelt sett, hvordan tenker du det tverrfaglige samarbeidet hadde sett ut om det ikke fantes noen begrensninger? (Hva skal til, hva må elimineres?)*

- *Hvordan opplever du at det ser ut i praksis?*
- *I hvor stor grad opplever du fungerende tverrfaglig samarbeid?*

Tema 2: Muligheter og utfordringer i samarbeidet

- *Har du erfaringer hvor det tverrfaglige samarbeidet har fungert godt, og hva tror du var suksesskriteriet for dette?*
- *Hva opplever du generelt fremmer et godt tverrfaglig samarbeid?*
- *Har du erfaringer hvor det tverrfaglige samarbeidet ikke har fungert? Gjerne kom med spesifikke eksempler.*
- *Hva opplever du generelt hemmer det gode tverrfaglige samarbeidet? (Taushetsplikt, informasjonsflyt, rollefordeling, status, faglig bakgrunn?)*
- *Hvorfor vil du si at fokus på godt tverrfaglig samarbeid er viktig?*
- *Hva er sentralt for deg når du inngår et tverrfaglig samarbeid?*
- *Hvilke muligheter finnes i det tverrfaglig samarbeidet? (Hva kan det bidra til og hva kan det forebygge når det fungerer godt?)*

Tema 3: Tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom

- *Hvordan samarbeider du tverrfaglig rundt elever med Tourette? (Med hvem, og hva?)*

- *Hvilke elementer er spesielt viktig når samarbeidet omhandler elever med Tourette?*
- *Hva har et godt samarbeid å si for elever med Tourette? Hvorfor er det viktig?*
- *Hvilke utfordringer opplever du i det tverrfaglige samarbeidet rundt elever med Tourette?*
- *Hvilke konkrete tiltak benyttes for å motvirke at disse utfordringene oppstår?*
- *Hvilke konsekvenser ser du at det kan medføre for eleven/elevene med Tourettes syndrom når samarbeidet ikke fungerer?*
- *Hvilken betydning har fokus på tidlig innsats i det tverrfaglige samarbeidet?*
Oppfølgingsspørsmål: *Hvilken betydning har det for elever med Tourette? (Er det viktig? Kan det virke forebyggende?)*
- *I hvilken grad blir det tatt hensyn til brukermedvirkning?*
Oppfølgingsspørsmål: *Hvor viktig er dette for utfallet av samarbeidet? Hva har foreldremedvirkning å si for samarbeidet?*
- *Hvordan kan det tverrfaglige samarbeide bidra til at elever med Tourette får bedre og riktig hjelp?*
- *I hvor stor grad opplever du at tiltakene som utarbeides i samarbeidsmøtene er basert på erfaring med diagnosen versus basert på elevens unike karakteristikk?*

2. Avsluttende spørsmål

- Har du noe mer å tilføye? Eventuelt andre erfaringer som du ikke har fått delt?
- Er det noe jeg burde spørre om, eller er det noe du mener er viktig som jeg ikke har spurt om?

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

567689

Prosjekttittel

En kvalitativ studie om tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for pedagogikk

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Janaina Hartveit Lie, janaina.h.lie@uia.no, tlf: 38141506

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Johanne Tysseland, johanne_t95@hotmail.com, tlf: 95001334

Prosjektperiode

17.01.2022 - 16.05.2022

Vurdering (1)

27.01.2022 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen. Før du går i gang med datainnsamlingen din må du oppdatere informasjonsskrivet ditt og lese kommentaren vår om taushetsplikt. Se kommentarer under. Når dette er gjort kan du starte med datainnsamlingen:

INFORMASJONSSKRIV

Informasjonsskrivet ditt ser fint ut, men mangler informasjon om rettighetene for å være i tråd med personvernregelverket. Kan du legge til disse punktene:

- deltakernes rettigheter: retten til å be om innsyn, retting, sletting, begrensning, dataportabilitet og retten

til å klage til Datatilsynet

Ta gjerne en titt på vår mal for informasjonsskriv for hjelp til formuleringer:
http://www.nsd.uib.no/personvernombud/hjelp/informasjon_samtykke/

TAUSHETSPLIKT

De du skal intervjuer har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene/datainnsamlingen gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltbarn, deres foreldre eller avsløre taushetsbelagt informasjon. Husk å minne den ansatte på taushetsplikten og hva dette inkluderer før intervjuet starter.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til den datoen som er oppgitt i meldeskjemaet.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen

formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål

dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet

lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 3: Informasjonsskriv skolen

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

«Tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom»

Til skoleansatte

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få kunnskap om hva som skal til for å sikre et best mulig tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom som kan bidra til optimale utviklingsmuligheter for disse elevene. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen vil innebære for deg.

Kort om forskningsprosjektet

Prosjektet inngår i en masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Agder.

Prosjektet har som formål å innhente kunnskap om tverrfaglig samarbeid i praksis. Dette innebærer blant annet hvordan det tverrfaglige samarbeidet foregår i praksis, hvilke erfaringer du har med det, hvilke utfordringer det kan by på, samt hva som fremmer et godt samarbeid.

Problemstillingen for oppgaven er foreløpig: «Hvordan arbeider skolen, PPT og Statped for å skape et godt tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom? Det gjøres oppmerksom på at denne kommer til å bli endret underveis. For å belyse problemstillingen ønsker jeg å gjennomføre intervjuer med ulike fagpersoner i ulike instanser som har erfaringer med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samlet sett kan intervjuene gi verdifull innsikt i den praksis som finnes og hvordan denne kan forbedres, noe som igjen kan få betydning for elevenes utviklingsmuligheter. Jeg håper at du vil bidra med din kunnskap.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg er på utkikk etter skoleansatte som har erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt barn med Tourettes syndrom. Utvalgsriteriene innebærer erfaring med tverrfaglig samarbeid og noe spesifikk erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samtidig må du enten jobbe, eller nylig ha jobbet i grunnskolen. Med bakgrunn i dette har jeg valgt å spørre deg om du ønsker å delta og bidra med dine erfaringer og din kunnskap.

Bakgrunn og formål

Formålet med oppgaven er utvidet kunnskap om viktigheten av et fungerende tverrfaglig samarbeid rundt barn/elever med Tourettes syndrom. Jeg ønsker å sette lys på hvor viktig det er når det gjelder å optimalisere deres funksjon i skolen og videre i livet. Jeg tenker det er avgjørende for at elevene skal ha mulighet til å oppnå sitt fulle potensiale. Samtidig vil ny forskning på tverrfaglig samarbeid i seg selv være relevant for å oppnå bedre metoder for samarbeid mellom yrkesgrupper slik at barn/elever med sammensatte hjelpebehov kan få den hjelpen de har krav på. Jeg har en antakelse om at det trengs kompetanseheving innenfor område tverrfaglig samarbeid for å løse utfordringer som kan oppstå.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Ved å delta i prosjektet kan du få en mulighet til å reflektere rundt din egen praksis, samtidig som du bidrar til viktige forskningsresultater med dine erfaringer fra praksis. Intervjuet varer i ca. 45-60 min, alt etter hvor mye du har å dele. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Det vil være muligheter for å gjennomføre intervjuet via zoom/teams om nødvendig. Det kreves ingen forberedelser eller etterarbeid av deg som deltaker. Spørsmålene vil hovedsakelig omhandle refleksjoner og erfaringer du har knyttet til det tverrfaglige samarbeidet.

Ditt personvern - Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil si at intervjuet på ingen måte skal kunne spores tilbake til deg eller din arbeidsplass. Opptak og notater som blir tatt av dine svar under intervjuet vil bli analysert og drøftet, og personer/arbeidssted blir anonymisert. Direkte notater og opptak av intervju vil kun være tilgjengelig for meg, og eventuelt veileder. Prosjektet skal etter planen avsluttes 16. mai 2022. I etterkant av at masteroppgaven er ferdigstilt og godkjent blir alt materiale fra datainnsamlingen slettet.

Dine rettigheter

Du har rett til å be om innsyn i opplysninger som blir behandlet om din person og herunder be om å få rettet og slettet eventuelle opplysninger. Videre har du rett til å sende inn klage til Datatilsynet om dine forespørsler ikke blir møtt.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Johanne Tysseland, Masterstudent

Tlf: 95001334

E-post: Johanne_t95@hotmail.com

Veileder: Janaina Hartveit Lie, Førsteamanuensis

E-post: janaina.h.lie@uia.no

Personvernombud ved Universitetet i Agder: Johanne Warberg Lavold

E-post: Personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:
NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på
telefon: 53 21 15 00.

Jeg ser frem til å høre fra deg.

Med vennlig hilsen

Johanne Tysseland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju og til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet:

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 4: Informasjonsskriv PPT

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

«Tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom»

Til ansatte i pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få kunnskap om hva som skal til for å sikre et best mulig tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom som kan bidra til optimale utviklingsmuligheter for disse elevene. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen vil innebære for deg.

Kort om forskningsprosjektet

Prosjektet inngår i en masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Agder.

Prosjektet har som formål å innhente kunnskap om tverrfaglig samarbeid i praksis. Dette innebærer blant annet hvordan det tverrfaglige samarbeidet foregår i praksis, hvilke erfaringer du har med det, hvilke utfordringer det kan by på, samt hva som fremmer et godt samarbeid.

Problemstillingen for oppgaven er foreløpig: «Hvordan arbeider skolen, PPT og Statped for å skape et godt tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom? Det gjøres oppmerksom på at denne kommer til å bli endret underveis. For å belyse problemstillingen ønsker jeg å gjennomføre intervjuer med ulike fagpersoner i ulike instanser som har erfaringer med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samlet sett kan intervjuene gi verdifull innsikt i den praksis som finnes og hvordan denne kan forbedres, noe som igjen kan få betydning for elevenes utviklingsmuligheter. Jeg håper at du vil bidra med din kunnskap.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg er på utkikk etter ansatte i PPT som har erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt barn med Tourettes syndrom. Utvalgsriteriene innebærer erfaring med tverrfaglig samarbeid og noe spesifikk erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samtidig må du enten jobbe, eller nylig ha jobbet i PPT. Med bakgrunn i dette har jeg valgt å spørre deg om du ønsker å delta og bidra med dine erfaringer og din kunnskap.

Bakgrunn og formål

Formålet med oppgaven er utvidet kunnskap om viktigheten av et fungerende tverrfaglig samarbeid rundt barn/elever med Tourettes syndrom. Jeg ønsker å sette lys på hvor viktig det er når det gjelder å optimalisere deres funksjon i skolen og videre i livet. Jeg tenker det er avgjørende for at elevene skal ha mulighet til å oppnå sitt fulle potensiale. Samtidig vil ny forskning på tverrfaglig samarbeid i seg selv være relevant for å oppnå bedre metoder for samarbeid mellom yrkesgrupper slik at barn/elever med sammensatte hjelpebehov kan få den hjelpen de har krav på. Jeg har en antakelse om at det trengs kompetanseheving innenfor område tverrfaglig samarbeid for å løse utfordringer som kan oppstå.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Ved å delta i prosjektet kan du få en mulighet til å reflektere rundt din egen praksis, samtidig som du bidrar til viktige forskningsresultater med dine erfaringer fra praksis. Intervjuet varer i ca. 45-60 min, alt etter hvor mye du har å dele. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Det vil være muligheter for å gjennomføre intervjuet via zoom/teams om nødvendig. Det kreves ingen forberedelser eller etterarbeid av deg som deltaker. Spørsmålene vil hovedsakelig omhandle refleksjoner og erfaringer du har knyttet til det tverrfaglige samarbeidet.

Ditt personvern - Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil si at intervjuet på ingen måte skal kunne spores tilbake til deg eller din arbeidsplass. Opptak og notater som blir tatt av dine svar under intervjuet vil bli analysert og drøftet, og personer/arbeidssted blir anonymisert. Direkte notater og opptak av intervju vil kun være tilgjengelig for meg, og eventuelt veileder. Prosjektet skal etter planen avsluttes 16. mai 2022. I etterkant av at masteroppgaven er ferdigstilt og godkjent blir alt materiale fra datainnsamlingen slettet.

Frivillig deltakelse

Du har rett til å be om innsyn i opplysninger som blir behandlet om din person og herunder be om å få rettet og slettet eventuelle opplysninger. Videre har du rett til å sende inn klage til Datatilsynet om dine forespørsler ikke blir møtt.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Johanne Tysseland, Masterstudent

Tlf: 95001334

E-post: Johanne_t95@hotmail.com

Veileder: Janaina Hartveit Lie, Førsteamanuensis

E-post: janaina.h.lie@uia.no

Personvernombud ved Universitetet i Agder: Johanne Warberg Lavold

E-post: Personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:
NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på
telefon: 53 21 15 00.

Jeg ser frem til å høre fra deg.

Med vennlig hilsen

Johanne Tysseland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju og til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet:

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 5: Informasjonsskriv Statped

FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT

«Tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom»

Til ansatte i Statped

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få kunnskap om hva som skal til for å sikre et best mulig tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom som kan bidra til optimale utviklingsmuligheter for disse elevene. I dette skrivet får du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen vil innebære for deg.

Kort om forskningsprosjektet

Prosjektet inngår i en masteroppgave i spesialpedagogikk ved Universitetet i Agder. Prosjektet har som formål å innhente kunnskap om tverrfaglig samarbeid i praksis. Dette innebærer blant annet hvordan det tverrfaglige samarbeidet foregår i praksis, hvilke erfaringer du har med det, hvilke utfordringer det kan by på, samt hva som fremmer et godt samarbeid.

Problemstillingen for oppgaven er foreløpig: «Hvordan arbeider skolen, PPT og Statped for å skape et godt tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes syndrom? Det gjøres oppmerksom på at denne kommer til å bli endret underveis. For å belyse problemstillingen ønsker jeg å gjennomføre intervjuer med ulike fagpersoner i ulike instanser som har erfaringer med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samlet sett kan intervjuene gi verdifull innsikt i den praksis som finnes og hvordan denne kan forbedres, noe som igjen kan få betydning for elevenes utviklingsmuligheter. Jeg håper at du vil bidra med din kunnskap.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg er på utkikk etter ansatte Statped som har erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt barn med Tourettes syndrom. Utvalgskriteriene innebærer erfaring med tverrfaglig samarbeid og noe spesifikk erfaring med tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourette. Samtidig må du enten jobbe, eller nylig ha jobbet i Statped. Med bakgrunn i dette har jeg valgt å spørre deg om du ønsker å delta og bidra med dine erfaringer og din kunnskap.

Bakgrunn og formål

Formålet med oppgaven er utvidet kunnskap om viktigheten av et fungerende tverrfaglig samarbeid rundt barn/elever med Tourettes syndrom. Jeg ønsker å sette lys på hvor viktig det er når det gjelder å optimalisere deres funksjon i skolen og videre i livet. Jeg tenker det er avgjørende for at elevene skal ha mulighet til å oppnå sitt fulle potensiale. Samtidig vil ny forskning på tverrfaglig samarbeid i seg selv være relevant for å oppnå bedre metoder for samarbeid mellom yrkesgrupper slik at barn/elever med sammensatte hjelpebehov kan få den hjelpen de har krav på. Jeg har en antakelse om at det trengs kompetanseheving innenfor område tverrfaglig samarbeid for å løse utfordringer som kan oppstå.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Ved å delta i prosjektet kan du få en mulighet til å reflektere rundt din egen praksis, samtidig som du bidrar til viktige forskningsresultater med dine erfaringer fra praksis. Intervjuet varer i ca. 45-60 min, alt etter hvor mye du har å dele. Intervjuet vil bli tatt opp på bånd. Det vil være muligheter for å gjennomføre intervjuet via zoom/teams om nødvendig. Det kreves ingen forberedelser eller etterarbeid av deg som deltaker. Spørsmålene vil hovedsakelig omhandle refleksjoner og erfaringer du har knyttet til det tverrfaglige samarbeidet.

Ditt personvern - Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det vil si at intervjuet på ingen måte skal kunne spores tilbake til deg eller din arbeidsplass. Opptak og notater som blir tatt av dine svar under intervjuet vil bli analysert og drøftet, og personer/arbeidssted blir anonymisert. Direkte notater og opptak av intervju vil kun være tilgjengelig for meg, og eventuelt veileder. Prosjektet skal etter planen avsluttes 16. mai 2022. I etterkant av at masteroppgaven er ferdigstilt og godkjent blir alt materiale fra datainnsamlingen slettet.

Frivillig deltakelse

Du har rett til å be om innsyn i opplysninger som blir behandlet om din person og herunder be om å få rettet og slettet eventuelle opplysninger. Videre har du rett til å sende inn klage til Datatilsynet om dine forespørsler ikke blir møtt.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med:

Johanne Tysseland, Masterstudent

Tlf: 95001334

E-post: Johanne_t95@hotmail.com

Veileder: Janaina Hartveit Lie, Førsteamanuensis

E-post: janaina.h.lie@uia.no

Personvernombud ved Universitetet i Agder: Johanne Warberg Lavold

E-post: Personvernombud@uia.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:
NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på
telefon: 53 21 15 00.

Jeg ser frem til å høre fra deg.

Med vennlig hilsen

Johanne Tysseland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet tverrfaglig samarbeid rundt elever med Tourettes, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å delta i intervju og til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet:

(Signert av prosjektdeltaker, dato)